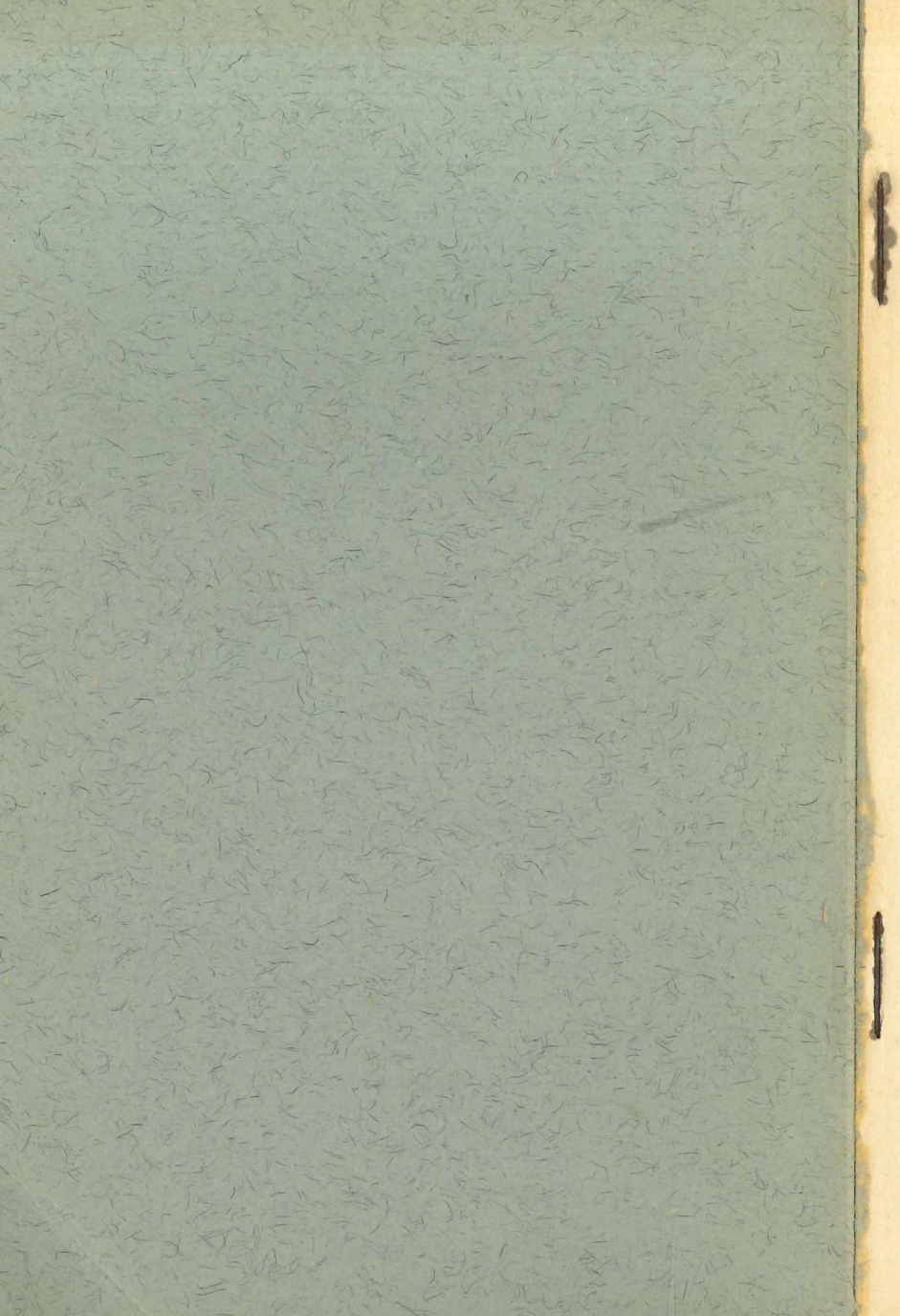

IZDANJE HIGIENSKEGA ZAVODA V LJUBLJANI

REŠIMO MLADINO PRED ALKOHOLIZMOM

LJUBLJANA 1939

IZDANJE HIGIENSKEGA ZAVODA V LJUBLJANI

REŠIMO MLADINO PRED ALKOHOLIZMOM

2000-30-15

LJUBLJANA 1939

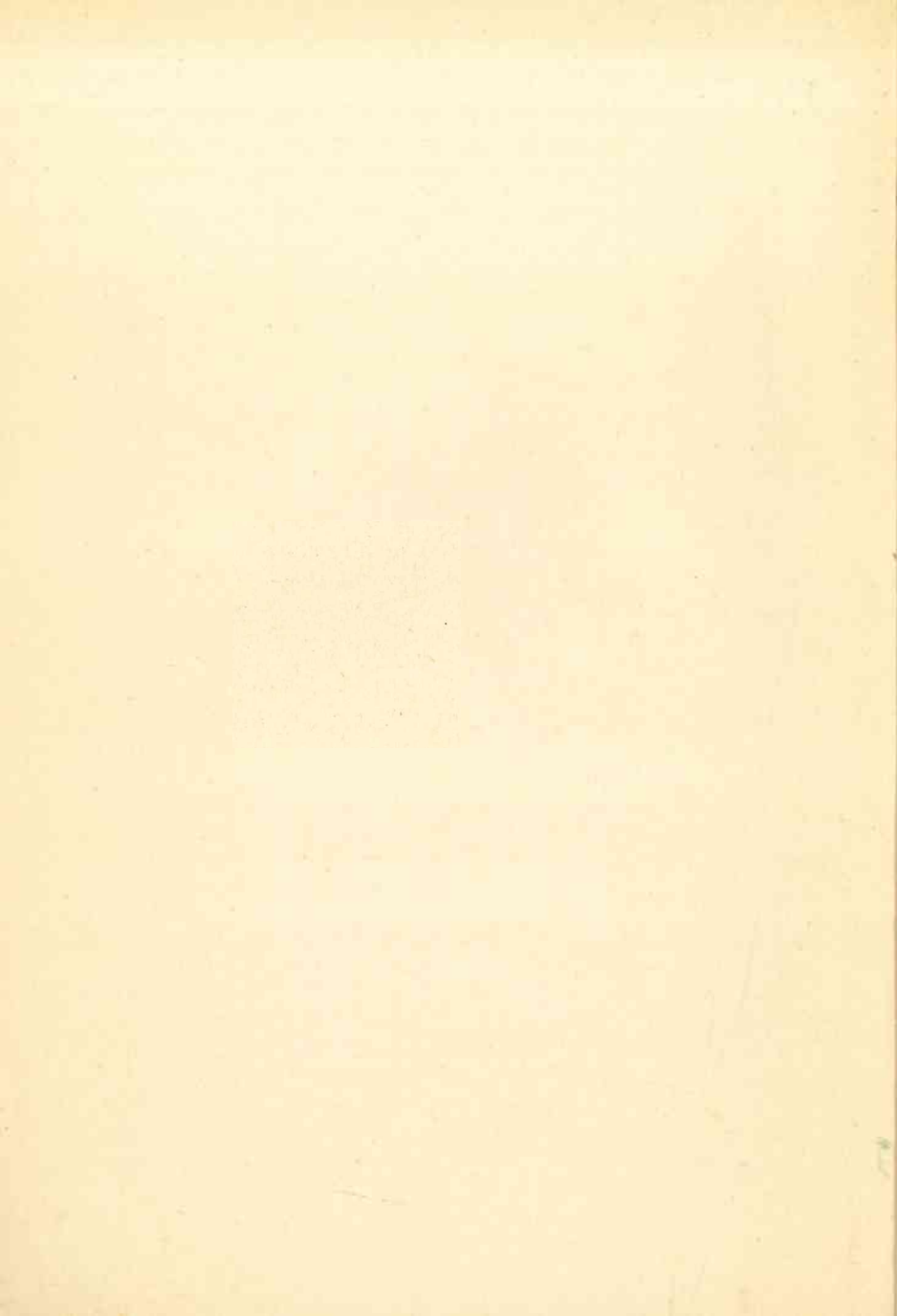
14898

D 23 -02- 2004/109

Dosedanja raziskavanja alkoholizma — t. j. telesnega in duševnega oškodovanja posameznika ali vsega naroda, povzročena po čezmernem, odn. nepravilnem uživanju alkohola — na področju Slovenije so pokazala z nespornimi ugotovitvami, da sta razširjenost uživanja alkoholnih pijač in vpliv tega uživanja na duševni in telesni razvoj slovenske mladine tako velika, da preti slovenskemu narodu v tem pogledu nepopravljiva škoda. Zato je treba v protialkoholnem delovanju posvetiti vso pozornost zaščiti mladine pred alkoholizmom.

Liga proti alkoholizmu je zato določila geslo letošnji protialkoholni izobrazbi in propagandi v drugem slovenskem treznostnem tednu: Rešimo mladino pred alkoholizmom! Pričujoče aktualne razprave podaja Higienski zavod javnosti, da se kar najbolje seznanimo z vprašanjem alkoholizma med slovensko mladino.

Priv. doc. dr. B. Škerlj:

VPLIV ALKOHOLA NA DEDNO TVARINO

Skrb za potomstvo se mora začeti
pred spočetjem!

Pri nas ni popularno, govoriti proti uživanju alkoholnih pijač. Vkljub temu pa smatramo vsi, ki smo se združili v delovno skupnost za boj proti alkoholizmu, da — ne samo, da ne smemo prikrivati svojemu narodu resnične nevarnosti — temveč, da jih moramo ob vsaki priliki pokazati. Sklenili smo, da bomo po možnosti kar največ spoznavali naše domače razmere z ozirom na alkoholizem in da bomo stopili pred javnost z izsledki na podlagi svojih lastnihkušenj, izpopolnjenimi z izsledki raziskovalcev drugod.

Tudi vprašanje alkoholizma se dá in mora znanstveno raziskovati. Seveda si moramo biti na jasnem, kaj je treba razumeti z besedo alkoholizem. Splošno veljavne znanstvene definicije menda še nimamo, toda vobče si predstavljamo z alkoholizmom neko začasno ali trajno zastrupljenje z alkoholnimi pijačami. Torej moramo smatrati za alkoholika v tem smislu tudi človeka, ki morda sam nikoli ni vidno pijan, ki pa izpije n. pr. »svoj literček« dnevno, nikakor pa ne samo onega, ki je dnevno ali tedensko enkrat res pijan, da ne more ravno hoditi, ali onega, ki se opijani redno v daljših presledkih, t. zv. dipsomana, »kvartalnega pijanca«.

Temu stališču se morda marsikdo čudi, toda poskusi z miškami in podganami ter opazovanja rodovnikov pri človeku so pokazali, da je edinole takšno stališče znanstveno utemeljeno. Po opazovanjih A. P l o e t z a je n. pr. jako verjetno, da enkratna alkoholna zastrupitev, odn. oploditev v akutni pijanosti ne okvari dedne tvarine (F. L e n z).

Vprašanje možnosti okvare dedne snovi je pa posebno važno, kadar raziskujemo alkoholizem. Vemo namreč iz nešteti izkušenj, da je med starši slaboumnih ali manjvrednih otrok posebno mnogo pijancev in obratno, med potomci alkoholikov posebno mnogo slaboumnih in manjvrednih otrok (F. L e n z). Te izkušnje imamo tudi pri nas, zato nikakor ni brez pomena, da se znanstveno raziskujejo vezi med predniki in potomci z ozirom na alkohol. Vež tvori dedna snov, ki prehaja od prednikov na potomce, v posameznem primeru od obeh staršev na otroka. Gre torej v bistvu za to, da znanost najde pot, da dokaže možnost okvare te dedne snovi po alkoholu. To pa nikakor ni lahka stvar. S človekom ni mogoče eksperimentirati, sklepi, dobljeni z eksperimentiranjem pri živalih, pa veljajo za človeka lahko le pogojno. Preostane za enkrat le dobro opazovanje človeških rodovnikov in eksperiment na živalih, ki čim bolj ustreza prilikam pri človeku z ozirom na kakovost in količino alkohola.

Alkoholizmu zapadejo najčestejši moški, a najbolj so prizadete rodbine pijancev, otroci in žene - matere. Morda ni le slučaj, da je največ k teoretičnemu razčiščenju vprašanja: ali more alkoholizacija okvariti ali morda celo uničiti dedno tvarino, doprinesla žena, biologinja A. B l u h m o v a v Berlinu. Poskušala je načelno dokazati možnost okvare dedne tvarine s tem, da je na čistih rodovih bele domače miške samce redno (šestkrat tedensko) alkoholizirala s 15-odstotno raztopino etilnega alkohola s podkožnimi injekcijami po 0,2 ccm, kar bi ustrezalo nekako $\frac{1}{4}$ litru žganja pri 70 kg težkem človeku. Razume se, da je svoje poskuse kontrolirala s pomočjo enako velike kontrolne serije belih mišk, ki niso bile alkoholizirane. Vzredila je osem generacij, ki so skupno obsegale preko 32.000 mišk. Pred B l u h m o v o so vsi poskusi bili nezadostni.

Najvažnejši sklep, ki ga je B l u h m o v a mogla 1930. sporočiti znanstvenemu svetu, je: »Kronična alkoholizacija samca bele miške povzročuje trajno dedno spremembo enega ali več v X- in Y-hromozomu ležečih genov (torej mutacijo), ki znatno znižuje pri otrocih odpornost proti smrti v dojenški dobi.«

Ne morem se tu spuščati v podrobnosti, toda za razumevanje je potrebno razložiti, da ima vsaka stanica, torej tudi spolne, jedro, ki sestoji iz hromatina. Ta hromatin se formira pred delitvijo in spojitvijo stanic v hromozome, na katerih najdemo nositelje dednih lastnosti, t. zv. gene. Spol določujoče hromozome označujemo z X in Y, in sicer določata dva X-hromozoma novo bitje v samico (ali žensko), XY-hromozoma pa v samca (ali moškega). Po poskusih Bluhmova smatramo lahko za dokazano, da se po alkoholizaciji v gorenjem smislu okvarijo spol določujoči hromozomi, in sicer sodi Bluhmova na podlagi svojih skušenj, da se okvari lahko i X- i Y-hromozom. S tem pa ni rečeno, da se moreta okvariti oba v enaki meri in na isti način. Tudi na spolna hromozoma so vezane druge dedne lastnosti, t. s. pr., da nosijo spol določujoči hromozomi gene — ali dedne zasnove — za lastnosti, ki leže izven spola. V tem primeru gre n. pr. za lastnost »odpornost proti smrti v dojenški dobi«.

Dalje pravi Bluhmova, da sproži alkoholizirana semenska nitka odpornostno reakcijo v jajčecu in, če se plodijo potomci alkoholiziranih staršev med seboj, moreta odpornostna reakcija prikriti učinke alkoholizacije. Kakor hitro pa se samec iz alkoholiziranega rodu spari s samico iz nealkoholiziranega, nastopijo spet vse posledice, ki jih povzroča alkoholizacija. Samci so poglavitni prenašalci okvare. Vse to sili k domnevi, »da alkoholizem praočeta kakega rodu prvenstveno prizadene spol določujoče hromozome v kličnih stanicah. S tem je pa podedljivost alkoholne okvare dokazana.« To je edino možna razlaga, če upoštevamo različno reakcijo samcev in samic na alkoholizacijo. Samice so očitno bolj občutljive napram alkoholu kakor samci. Zanimivo je tudi, da alkoholizirane miši rode več moških potomcev kakor nealkoholizirane (Baur po Bluhmovi), kar sloni najbrže na različni sprejemljivosti X- in Y- hromozoma za alkohol. Posledica alkoholiziranja je manj rojstev in več smrtnih primerov v prvih dveh dneh po porodu. Potomci alkoholiziranih miši so lažji, degeneracija se izraža v splošni šibkosti in v starem videzu mladih potomcev.

Lenz (1936.) sicer ne odobrava vseh sklepov Bluhmova, vendar pa priznava, da njeni poskusi na splošno govore za možnost dedne okvare po alkoholu. Löffler (1930.) opozarja na to, da je pri človeku najbrže prav podobno kakor pri miših, kar bi imelo ogromen pomen za ves način boja proti alkoholu in za rešitev tega važnega evgeniškega vprašanja.

Teoretično nas bo gotovo zanimalo, kako si moramo predstaviti vpliv alkohola na dedno snov. Vemo, da morejo različni zunanji učinki spremeniti dedno snov, torej povzročiti mutacije, navadno v smislu okvare. To vemo n. pr. o radijskih in rtg-žarkih. Toda pri zastrupitvi mora biti pot nekoliko drugačna, bolj posredna. Res je, da so spolne stanice tako povezane z vsem telesom, da si je težko predstaviti, da bi ravno samo te stanice ne mogle biti oškodovane, ko vemo, da se pod vplivom alkohola in drugih strupov druga telesna tkiva lahko razkrajajo (n. pr. jetra). Saj je mogel n. pr. Bertholet (cit. po Lenzu) dokazati pri sekcijah hudih pijancev, da spolno tkivo gineva, in vemo tudi, da so najhujši pijanci prej ali slej neplodni. (Neplodnosti ne smemo zamenjati s fakultativnim številom otrok, ki je ravno pri pijancih često veliko!)

Nikakor niti danes še ne moremo reči, kako, po kateri poti se vrši zastrupitev in okvara dedne snovi, toda učinke poznamo in ti govore za možnost dedne okvare po alkoholu. To so spoznali nekateri raziskovalci (Bleuler, Herfort 1928.) že pred Bluhmovo. Herfort n. pr. piše: »Verujem v blastoforijo (spremembo dedne snovi po zunanjih učinkih) zlasti pri materi.« Naj že bo kakršna koli teoretska razlaga spoznanja, važno je dejstvo, ki res daje vsej protialkoholni borbi novo podlago in deloma tudi novo smer.

O vplivih alkohola na dedno snov človeka ne vemo mnogo, to se pravi, ne moremo mnogo dokazati, ker — kakor sem že omenil — s človekom ne moremo eksperimentirati. Vendar nam pa studij rodovnikov v marsičem nudi trdno oporo. Našli bomo, da je v takih rodovnikih marsikaj podobno temu, kar je našla Bluhmova pri potomcih alkoholiziranih belih miši.

Naj tu preidem na izsledke iz studija rodovnikov otrok, ki hodijo na pomožno šolo v Ljubljani. Na pomožno šolo prihajajo različno okvarjeni otroci, najčesteje imajo kakšno duševno okvaro, bodisi inteligenčno, bodisi moralno, v hujših primerih tudi obe. 50 % staršev teh otrok je alkoholikov, in sicer 29-krat sam oče, 2-krat sama mati, v dveh primerih pa oče in mati. Če poiščemo najprej nekaj vzporednih ugotovitev, opazimo, da so ti otroci povprečno slabše razviti od enako starih otrok na drugih šolah, umrljivost do četrtega leta je manjša kakor pri rodbinah otrok na drugih šolah, kar govori — v smislu Bluhmova — za to, da gre tu za potomce iz že dolgo alkoholiziranih rodov. In res — ako sedaj izključimo starše — najdemo 84 % vseh rodovnikov obremenjenih z alkoholizmom prednikov. In sicer je obremenjenost obojestranska v 29 %, po očetovem rodu v 25 % in po materinem v 30 %! Zdi se torej, da je tudi pri človeku tako, da sproži alkoholizirana semenska nitka odpornostno reakcijo v jajčecu in da se ta odpornost v potomcih iz alkoholiziranih rodov sumira.

Prav zanimivo pa je tudi primerjati razmerje potomcev po spolu. R. Fetscher je našel, da se v alkoholiziranih rodovih rodi na 100 deklic 152 dečkov (normalno je to razmerje nekako 100 : 105—107). V naših primerih smo našli med potomci alkoholiziranih staršev pomožnošolskih otrok razmerje 100 deklic : 145 dečkom, torej prav podobno. In tudi Bluhmova je pri miših ugotovila, da se rodi več moških potomcev v alkoholiziranih rodovih.

Toda — treba je priznati — rezultati pri človeku se ne ujemajo v vseh serijah. F. Krusen. pr. ni mogel najti nobene bistvene spremembe, prav tako tudi v veliki seriji iz Prage ni bilo opaziti sprememb v gorenjem smislu. Toda vprav serija iz Prage, ako jo podrobneje analiziramo, kaže, da je razmerje moških potomcev k ženskim 162 : 100, ako je le mati pijanka, in 121 : 100, ako sta oba starša pijanca (takih primerov pa je le malo, 8, odn. 10 rodovnikov).

Negativni rezultati nas ne smejo plašiti. Ko govorimo na splošno o alkoholizaciji, govorimo prav za prav o jako različnih alkoholnih pijačah. Najbrže pa ni vseeno, ali pije kdo žganje ali vino ali pivo. Pivo ima — kakor znano —

najnižji odstotek alkohola, žganje pa največji. V Pragi, in na Češkem sploh, n. pr. se pije največ pivo in zato je mogoče, da »češki alkoholizem« očetov ni istoveten in tudi ne more imeti istih posledic kakor »slovenski alkoholizem«. Drugače pa je, če pijeta oba starša in se torej vrši okvara dedne snovi z obeh strani, odn. kadar pije žena - mati. Žena vobče ne pije toliko kakor moški, toda če pije — prava pijanka pije navadno žganje (in to povsod!). Zato je mogoče, da je njeno alkoholiziranje intenzivnejše in ima na dedno snov močnejše učinke kakor alkoholiziranje očeta po pivu. Če ustrezajo rezultati iz Ljubljane in F e t s c h e r j e v i izsledki rezultatom B l u h m o v e kar se tiče splošnega razmerja potomcev na splošno bolje, bi to lahko pomenilo, da ustreza od teh očetov popita količina alkoholnih pijač približni količini $\frac{1}{4}$ litra žganja dnevno.

V teorijo podedljivosti z ozirom na alkoholne okvare se ne morem pregloboko spuščati, zdi se pa verjetneje, da gre za bolj recesivne dedne zasnove. B l u h m o v i in E. B a u r u , dvema teoretikoma, se zdi verjetno, da se moreta okvariti i X- i Y-hromozom, vendar ne oba enako. Iz samega številčnega razmerja obeh spolov pri potomcih človeka se to še ne dá zanesljivo dokazati. Vsekakor pa moramo na tem polju raziskovati naprej, in sicer do podrobnosti — s pomočjo rodbinskih anamnez in rodovnikov.

Navedene vzporednosti govore torej za to, da velja za človeka načeloma isto, kar je B l u h m o v a dokazala pri miših, namreč, da se more dedna snov s strupom, imenovanim alkohol, trajno pokvariti, da torej alkoholizacija povzroča mutacijo na slabše.

Pri človeku pa imamo še novo polje opazovanja, namreč duševno. Že uvodoma sem omenil, da imamo v rodbinah alkoholikov mnogo več manjvrednih otrok in obratno, med starši teh mnogo več pijancev kakor sicer. Če primerjamo zopet domače številke, najdemo, da je bila obremenjenost z alkoholizmom pri rodovnikih otrok, kateri hodijo v normalne ljudske šole, 26,8 %, pri onih s pomožne šole pa 84,2 %; torej so slednji otroci več nego trikrat češče obremenjeni z rodbinskim alkoholizmom. Pri primerjavi manjnadarjenih šoloobveznih otrok v naši banovini se je izka-

zalo, da jih je v vinorodnih krajih znatno več kakor v nevinorodnih in pijači manj vdanih krajih.

Je seveda vprašanje, ali gre tu za prvotno vrojeno manjvrednost ali pa morda le za okvaro tekom materničnega in poporodnega življenja. Pustimo za enkrat vstran, kar sedaj vemo iz poskusov *Bluhm o v e*, in si poiščimo odgovor samo na pravkar stavljeno vprašanje. *J a g o d i č* je mogel dokazati, da je v 64,34 % naših krajev razširjeno uživanje alkohola med nosečimi materami, torej ima z alkoholom že najožje stike nekako 64 % vseh slovenskih plodov v materinem telesu! To, kakor rečeno, še nima neposrednega opravka z dednostjo, je pa čisto gotovo, da gre pri mnogih od njih za hudo alkoholizacijo našega še nerojenega potomstva. Mislim, da moremo mirno predpostavljati, da dotične matere ne pijo radi nosečnosti ali samo med nosečnostjo, temveč da so pile že prej in da so s tem mogle pokvariti dedno snov, iz katere se rode njihovi potomci! Večine od teh 64 % ne bomo mogli označiti za pijanke v običajnem ljudskem smislu te besede, toda v biološkem smislu jih najbrže le ne bo malo. Mislimo na to, da $\frac{1}{4}$ litra žganja ali liter vina dnevno lahko že vpliva na dedno snov!

J a g o d i č pravi tudi, da je v nevinorodnih krajih manjnadarjen vsak 12. deček, odnosno vsaka 20. deklica, v vinorodnih pa vsak 5. deček, odnosno vsaka 7. deklica. Tu ne vidimo le zveze med alkoholom in manjnadarjenostjo, temveč vidimo tudi zopet značilno spolno razliko. Res je, da je vobče več dečkov manjnadarjenih kakor deklic tudi ne oziraje se na alkohol, toda — alkohol deluje v prav istem smislu, in vemo danes, da je 80—90 % manjnadarjenih obremenjenih z alkoholizmom med predniki. Da je upravičeno iz tega medspolnega razmerja pri manjnadarjenih sklepati na alkohol kot povzročitelja, spoznamo iz medspolnega razmerja šolskih otrok v izrazito vinorodnih krajih. Dočim najdemo na šolah v vsej Sloveniji na 100 deklic 102 dečka, jih najdemo v 82 vinorodnih krajih (po *J a g o d i č u*) 119! To nam pa zopet govori isti jezik: alkoholizacija pospešuje več porodov moških, odnosno pri miših samcev. Vprašanje je pa še, ali gre tu samo za relativno ali absolutno »več«. Po dosedanjih skušnjah bi skle-

pal, da gre za relativno razmerje, kajti najbrže odmre več ženskih plodov pod vplivom alkoholizacije kakor moških — tudi to je pri miših podobno.

Mislím, da po vsem tem ne more biti nejasno, da more alkoholizacija, in sicer trajna mnogo bolj nego enkratna akutna zastrupitev, kvarno vplivati na dedno snov naših potomcev. To spoznanje je ogromnega pomena za utemeljitev in usmeritev našega stališča napram popivanju. Gre za redno popivanje; in tega je med Slovenci največ. Rezultati so: naraščanje kriminalnosti, in sicer surovih deliktov, ne takih, ki predpostavljajo neko preišljanje, veliko število manjnadarjenih in slabo razvitih otrok, ne glede na vse kvarne gospodarske posledice, če požene kak oče »grunt skozi grlo«!

Da more alkohol okvariti narod pri korenini, to je danes jasno. Vprašanje je pa še, zakaj pride do tolikega konzuma alkohola, zakaj se kak človek opijani, zakaj pije? To vprašanje je gotovo izredno zanimivo in pri bližjem raziskavanju bi zadeli na najrazličnejše psihološke vzroke, bodisi radi gospodarskih razmer, radi bolezni, radi ljubezni, radi raznih nesreč itd. itd. Toda vsem tem vzrokom je morda nekaj skupnega, nekaj, na kar so mislili že mnogi raziskovalci in kar so postavili v obliki vprašanja: ali je alkoholizem vzrok manjvrednosti ali pa posledica? Odnosno ali ni često popivanje in opajanje le izraz neke bolj splošne strasti, t. zv. narkotomanije? Saj vemo, da mnogi ljudje potrebujejo, kakor so prepričani, nekaj mamil, da si pomagajo vsaj v mislih od tostranskih realnih skrbi v miselni svet fantazij, v onostranstvo. Eni se omamljajo s kavo (kofeinom), drugi s kajenjem (nikotinom), tretji z vinom (alkoholom), četrti z opijem, morfijem itd. — na koncu te vrste bomo morda našli samomor kot najdrastičnejše sredstvo za »beg v onostranstvo«. Vsa mamila so strupi, eni močnejši, drugi slabši, nobeden pa od navedenih v naših krajih ni tako pogubonosen kakor alkohol. Večini je najlaže dostopen, zlasti vsem viničarjem. Smo v začaranem krogu: manjvreden človek pije in zopet z alkoholizacijo svojih potomcev — v kolikor sploh prihajajo bednega življenja zmožni na svet — ustvarja manjvredne. Čeprav je

torej omamljanje z alkoholom izraz določne manjvrednosti, morda celo izraz občutka manjvrednosti — kajti pijan človek postane korajžen in pameten! — ne moremo zanikati katastrofalnega učinka tega mamila na dedno snov.

Mislim, da je tu dovolj vzroka za vsenaroden odpor proti popivanju, proti raznim t. zv. narodnim običajem, ki so zvezani s pijančevanjem. Ne smatramo za narodno, kar je narodu škodljivo! Ne le škodljivo, celo pogubonosno. Kajti alkohol, uživan na tak način, kakor je običaj pri Slovencih, gloda naše življenjske korenine. Na nas je, da se spametujemo, če je še čas in dokler je čas. Ne morem zamolčati svoje globoke skepse glede našega »slovenskega alkoholizma«. Z govori, niti s tem, niti s sledečimi predavanji, ne bomo rešili problema, ki je vprav življenjske važnosti za ves naš narod, tega se zavedam. Pomoč, učinkovita pomoč more priti le z gospodarske plati. Mi raziskovalci in znanstveniki bomo pomagali, toda najti se morajo sredstva, da se naša spoznanja lahko praktično uporabijo in izvedejo. Problem »slovenskega alkoholizma« je še mnogo, mnogo važnejši od vseh ostalih problemov, ki jih vidimo ali ne vidimo. Ta »slovenski alkoholizem« zahteva poleg dobre volje, vzgoje, spoznanja, predvsem depolitizacijo in mnogo denarja. Nič pa ne bi smelo ovirati tistih, ki so spoznali nevarnost, da prepričajo one, ki upravljajo slovensko gospodarstvo in vsenarodno slovensko življenje. In te zopet ne sme strašiti noben izdatek, pa tudi nobena še tako nepopularna odredba proti popivanju in za omejitvev alkoholiziranja. V naših potomcih je naša bodočnost, pravimo. Toda večina naših potomcev od svojih roditeljev ne dobi več zdrave, nepokvarjene dedne tvarine na svojo življenjsko pot. Zato je treba skrbeti za potomstvo pred sploditvijo, zlasti ne sme potomstvo dobivati alkohola že v klicnih stanicah, sicer bo naš narod propadel! To ni črnogledstvo, to se da danes skoro že izračunati!

Dr. Pirc Ivo:

PREHRANA OTROK IN ALKOHOLIZEM

V prizadevanju pomagati osvetliti alkoholizem med slovenskim ljudstvom s prave strani in likvidirati nekdej, in morda še sedaj, razširjeno mnenje, da je pitje alkoholnih pijač le škodljiva razvada, smo začeli v zadnjem času naš alkoholizem raziskovati, da bi ga mogli zgrabiti pri njegovih koreninah, to se pravi, da bi ugotovili njega prave vzroke in jih odstranili.

Razumljivo je, da bo obramba drugačna, če ne bomo gledali alkoholizma le kot posledico škodljivih razvad, marveč kot pojav, ki je neizbežen, ako živimo v določenih, za alkoholizem ugodnih socialnih, zdravstveno - bioloških, prosvetnih in gospodarskih razmerah. Z uvrstitvijo alkoholizma med probleme socialne medicine je na ta način padla na javnost in javno upravo dolžnost, da zavaruje ljudstvo pred nastopanjem in širjenjem alkoholizma, to je, da prouči in odstrani ali izboljša alkoholizem pospešujoče in zanj ugodne razmere.

Ni namen te razprave ugotavljati v koliko sta do danes javnost in javna uprava vršili to svojo dolžnost. Priznati je potrebno, da je delo dosedanjih treznostnih organizacij uspelo v toliko, da je med ljudstvo prodrla zavest o škodljivosti alkoholnih pijač. Javnost se močno zanima za problem alkoholizma in je naklonjena sodelovanju pri njega reševanju, dočim stoji javna uprava še vedno več ali manj pasivno ob strani in daje nujnost drugim vprašanjem, ki še daleč nimajo tako vsenarodnega, za obstoj in bodoči razvoj ljudstva važnega pomena.

Alkoholizem slovenske mladine, to je njeno duševno in telesno oškodovanje, povzročeno po čezmernem uživanju alkoholnih pijač tako od mladine same kakor tudi od

staršev, je gotovo najvažnejši del vsega alkoholizma na Slovenskem. Razlogi, ki govore za to, so sledeči:

1. Slovenska mladina je bodoči slovenski narod.

2. Velik del te mladine je zaradi alkoholizma staršev dedno obremenjen, biološko oslabljen in zato dovzetenjši za lastni alkoholizem.

To dokazujejo raziskovanja in ugotovitve Škerlja¹, Jagodiča², Robide³, Pirca^{4, 5}, ki so pokazali z različnih vidikov duševno in telesno manjvrednost otrok alkoholikov ali otrok v vinorodnih krajih. V svoji študiji »Vpliv alkohola na zdravstveno strukturo Slovenije« je dr. Ivo Pirc ugotovil, da igra važno vlogo pri alkoholikih prirojena duševna manjvrednost in dispozicija, da je škoda, ki jo dela alkoholizem na Slovenskem na potomstvu, prav za prav tista, ki se je moramo najbolj bati in da so v tem pogledu potrebna obsežna raziskovanja, da se ugotovi obseg alkoholizma. Škerlj⁶ letos v svojem referatu podrobneje opisuje oškodovanje zarodne tvarine po alkoholu in potrjuje biološko manjvrednost kot komponento alkoholizma.

3. Velik del te mladine ne dobiva ne v družini in ne v šoli vzgoje, pouka in varstva, da bi bil zadostno zaščiten pred vabljuvostjo alkoholnih pijač.

Za to trditev govore obsežna raziskovanja Jagodiča² med učenci osnovnih šol in Mikiča⁷ med učenci srednjih šol v Sloveniji. Mikič je našel, da le 30 % srednješolskih učencev zavzema proti alkoholu odklonilno stališče, Jagodič pa je ugotovil, da je 67 % ljudskošolskih otrok naklonjenih k pitju alkoholnih pijač, moške mladine pa celo 73 %, v vinorodnih krajih pa skupaj celo 85,5 %, in se

---

¹ Škerlj, Soc. antropološka študija k vprašanju manjvrednega otroka, 1933.

² Jagodič, Razširjenost in vpliv alkohola na slovensko mladino, 1938.

³ Robida, Boj alkoholu, 1922.

⁴ Ivo Pirc, Zdravje v Sloveniji, II. knjiga, 1938.; Vpliv alkohola na zdravstveno strukturo Slovenije, 1938.

⁵ Ivo in Bojan Pirc, Zdravje v Sloveniji, I. knjiga, 1937.

⁶ Škerlj, Vpliv alkohola na dedno tvorivo. Referat, 1939.

⁷ Mikič, Alkoholizem medju srednješkolcema dravske banovine, 1936.

vprašuje, ali je res mogoče, da ima tako visoko število otrok opraviti z alkoholom.

Ali si bo kdo upal trditi, da pri tako visokem številu šolske mladine, ki pije alkoholne pijače, storijo starši in šola svojo vzgojno dolžnost?

4. Pretežen del slovenske mladine živi v socialno in gospodarsko neugodnih razmerah. Ta razlog je zelo pomemben in ga hočem še posebej osvetliti. Mikič⁷ ni našel večjih razlik v procentih alkoholu naklonjenih srednješolcev med posameznimi socialnimi sloji in celo trdi, da je naklonjenost k treznosti toliko večja, kolikor je socialni standard roditelja nižji, vendar resno dvomim, da bi bil njegov zaključek pravilen, kajti on ni upošteval pri svojem zaključku 20 % učencev z neugotovljenim položajem roditeljev. Jagodič² je nasprotno ugotovil, da je najmanjša razširjenost uživanja alkoholnih pijač v mestih (49,7 %, nato v trgih (59,6 %), nato v industrijskih krajih (64,6 %) in največja v vaseh (71 %). Iz teh ugotovitev bi se moglo sklepati, ker je socialno in gospodarsko stanje mestnega otroka v splošnem ugodnejše od vaškega otroka, da je alkoholizmu bolj izpostavljen socialno šibkejši otrok. Z novimi podrobnejšimi raziskovanji bo potrebno še ugotoviti resnično stanje odvisnosti pitja alkoholnih pijač od socialnih in gospodarskih razmer. Vendar moramo imeti pred očmi, da uživanje alkoholnih pijač ni vedno identično s pojavom alkoholizma in je za nas pojav alkoholizma važnejši. Pokazal sem na to okolnost že v citirani razpravi »Vpliv alkohola na zdravstveno strukturo Slovenije«, ko sem ugotovil, da se na stopnjo alkoholizma ne da sklepati le iz zavžitih alkoholnih pijač, ampak tudi po stanju prehrane, telesnega in duševnega ustroja, odpornosti, volje itd. Dr. Gosar⁸ prihaja do zaključka, da je za presojo o stopnji alkoholizma merodajno razmerje med celokupnimi dohodki, oziroma izdatki, ki jih ljudje imajo, in med njihovimi izdatki za alkoholne pijače. Najpravičnejše se mi zdi vzeti za merilo razmerje med izdatki za hrano in izdatki za alkohol,

---

⁸ Gosar, Za nov družabni red, II.

kajti premajhni izdatki za hrano imajo tudi neglede na velikost izdatkov za alkohol za posledico nezadostno prehrano, ta pa je kronični glad, ki disponira telo k različnim obolenjem. V pasivnih krajih najdemo večje pojavljanje nalezljivih bolezni, v večji meri je povečana umrljivost dojenčkov in splošna umrljivost, vse zaradi premajhne telesne in duševne odpornosti. Hrana je tista snov, ki daje krvi vse njene potrebne sestavine, med drugimi tudi obrambne sile telesa. Če je torej hrana slaba in pomanjkljiva, bo tudi kri slaba in bodo njene obrambne sile pomanjkljive.

Torej pri majhnih izdatkih za hrano je povsem razumljivo, da nastajajo tla za razvoj alkoholizma. Ta alkoholizem bo tem težji, čim manjši bodo izdatki za hrano ob enakih izdatkih za alkoholne pijače. On bo katastrofalen, če se izdatki za hrano zmanjšujejo in povečujejo za alkoholne pijače. N. pr. A izda za svojo hrano 10 din, za alkoholne pijače 5 din, stopnja njegovega alkoholizma je $\frac{1}{2}$ ($\frac{1}{2}$), če izda za hrano 10 din, za alkoholne pijače tudi 10 din, je stopnja njegovega alkoholizma 1, če pa bo dal za hrano 5 din, za alkoholne pijače pa 10 din, bo stopnja njegovega alkoholizma 2. Izdatki seveda v vseh primerih ne morejo biti merilo, kajti človek lahko uživa hrano in pije alkoholne pijače tudi brez izdatkov. Zato bo za teoretsko ugotavljanje stopnje alkoholizma pravilnejše, če primerjamo zavžito množino hranilnih snovi z zavžito množino alkohola. Če izrazimo zgornje v obliki formule, dobimo razmerje: $A^0 = \frac{P}{H}$, kjer je A^0 stopnja teoretičnega alkoholizma določene osebe, P zavžita množina alkoholnih pijač (v gramih) in H zavžita množina hranilnih snovi (v kalorijah).

Navedem en konkreten primer za izračunavanje stopnje alkoholizma po zgornjem indeksu:

Ubog človek je malo in slabo, zavžije dnevno 1500 Cal, pije tudi malo in spi je frakelj žganja, ki ima 25 g alkohola; stopnja njegovega teoretičnega alkoholizma je $\frac{1}{4}$. Premožen sne mnogo, 5000 Cal dnevno, spi je še enkrat več kot prvi, t. j. 50 g alkohola v pol litru vina, vendar je stopnja njegovega alkoholizma manjša in znaša $\frac{1}{10}$. Naš mali

človek malo je in mu zato že najmanjša množina alkoholne pijače škodi. Vsem je znano, da premožnejši mnogo pijejo, ker se pa dobro hranijo, učinek alkohola ne pride do izraza tako pogosto in v taki obliki kot pri revnem človeku. Ni torej važno ugotavljati, koliko nekdo popije in po tem soditi o razširjenosti alkoholizma, marveč je važno pregledati prehrano v posameznih socialnih plasteh, posebno je potrebno opazovanje siromašnih družin, da podkrepimo izrečeno trditev.

Našteti razlogi pa ne postavljajo samo alkoholizma mladine po važnosti na prvo mesto, marveč zahtevajo tudi, da se postavi težišče vseh obrambenih ukrepov proti slovenskemu alkoholizmu na ukrepe za zaščito in rešitev mladine.

Kaj vemo o stanju prehrane mladine v Sloveniji?

V Sloveniji živi nad 1 milijon 200 tisoč ljudstva in je med njimi 30,5 % mladine do 14. leta starosti, to je ca. 350.000. S pismenimi anketami po občinah⁹ (s pomočjo občinskih uprav) je ugotovljeno, da je 60,6 % te mladine slabo hranjene, to je okoli 210.000 otrok. Povsem siromašnih otrok je 102.000 (24 %), socialno ogroženih pa še 261.000 (57 %), torej skupaj je 81 % mladine iz socialno šibkih slojev, pri katerih je ogrožen pravilen telesni in duševni razvoj.

Doberšek¹⁰ je našel med 206 šolskimi otroki v Prevaljah, da je absolutno pod Stratzovo normalo (po višini in teži) kmetskih otrok 42 %, rudarskih otrok 67 %, drugih delavskih otrok 72 %, obrtniških otrok 81 % in povprečno 67,4 % med 286 šolskimi otroki na Prevaljah.

Möderndorfer¹¹ je ugotovil v št. Juriju pod Kumom med 129 šolskimi učenci od 7 do 14 let po Stratzu 81 % učencev s podnormalno težo in sicer s povprečnim primanjkljajem 3 ½ kg na učenca in učencev s podnormalno višino 65 %. S podnormalnim letnim prirastkom na teži in višini je našel 68 % učencev.

⁹ »Zaščita otrok in mladine«, letnik I., št. 3.

¹⁰ Karel Doberšek, Vpliv socialnih razmer na razvoj otroka na Prevaljah, 1929.

¹¹ Vinko Möderndorfer, Slovenska vas na Dolenjskem, 1938.

Jurančič je v šolah krškega okraja ugotavljal odstopanje v teži in višini po Cammererju, čigar normale bolj odgovarjajo povprečnemu tipu našega učenca, ker so sestavljene na podlagi norm preiskanih delavskih in meščanskih otrok, dočim je Stratz sestavil normalo na podlagi norm iz meščanskih slojev. Še bolj bi odgovarjale norme od kmetско-delavskih otrok, ki jih je na Slovenskem večina, vendar takih še nimamo. Po Jurančiču se giblje odstotek telesno zaostalih šolskih otrok med 20 do 80 v posameznih šolah. V šoli na Telčah je našel Jurančič¹² normalno težo pri 25 % šolskih otrok in normalno višino pri 18 % in opisuje otroke: Otroci so majhni, šibki, golšavi, bledih lic, brezbarvnih ustnic itd. ter trdi, da zaostaja otrok v rasti večidel radi slabe prehrane.

Nedvomno je telesni razvoj otrok odvisen od njihove prehrane, ker povzroča nezadostna in nepravilna prehrana telesno zaostalost. Ni mogoče najti drugega tako splošnega vpliva na telesni razvoj kakor je hrana, sploh vse, kar človek uživa. Gotovo vpliva na razvoj telesa tudi zaposlitev in počitek ter stanovanje, vendar ne tako aktivno in odločilno kakor kemični in gradbeni sok hrane. V kolikor je hrana po količini še zadostna in ima morda tudi še dovolj ogljikovih hidratov in mogoče tudi še rudninskih snovi in vitaminov, ji manjka zlasti pri kmečkem prebivalstvu gradbene snovi za nove telesne celice, torej beljakovin in toľšče živalskega izvora. Po Möderndorferju dobe otroci v št. Juriju pod Kumom letno 83 % premalo kalorij živalskega izvora, otrokom malih posestnikov do 6 ha zemlje pa primanjkuje povprečno 39 % hrane. Njihova hrana je pretežno krompir in znaša 54 % v letnem povprečju na osebo od celokupne teže hrane ali 31,5 % od kalorične vrednosti, v boljših letih stoji po kalorični vrednosti na prvem mestu še vedno kruh.

Kako nezadostna je prehrana otrok na kmetih, je razvidno iz raziskovanj Möderndorferja, ki je ugotovil krajevno povprečje za osebo v višini 2300 kalorij in pri otrokih pod 14 let malih posestnikov do 6 ha zemlje povprečno

¹² »Prosveta«, letnik VII., št. 1.

1564 kalorij, dočim znaša normala za odraslega moškega 2321 kalorij in za otroka v starosti 5 let 40 % ali 1328 kalorij, za otroka v starosti 10 let 60 % ali 1992 kalorij po Atmateru.

Pri tako nizkem številu dnevnega povprečja v kalorijah je ugotovil isti avtor sorazmerno visoko uporabo alkoholnih pijač in sicer povprečno na osebo letno 221 l sadjevca, 34 l vina in pol litra drugih alkoholnih pijač, ali dnevno 0,6 l sadjevca, 0,1 l vina, 0,014 l drugih alkoholnih pijač, torej je povprečna stopnja teoretičnega alkoholizma $A^0 = \frac{24 + 10 + 6}{2300} = \frac{40}{2300} = \frac{\text{ca } 1}{60}$. Ker razpolagam le s podatki o povprečju za eno osebo, in ker ni podatkov o množini zavžite alkoholne pijače po otrokih, ni mogoče izračunati spodnje in zgornje meje in tudi ne indeksa alkoholizma otrok.

Pavčič¹³ poroča v svojih raziskovanjih prehrane delavskega otroka v Trbovljah in prihaja do zaključka na podlagi računov glede kalorične vrednosti živil in dela, da uživa delavski otrok mnogokrat boljše, izdatnejše in bolj mešano hrano kot kmečki, premnogokrat tudi strada bolj od kmečkega.

Mencej¹³ je tudi našel največ telesno zaostalih učencev v svojem razredu iz družin poljskih delavcev, malih kmetov in industrijskih delavcev, »komaj 28 % vseh dečkov doseže normalno težo in 44 % normalno višino«.

Drugih sistematičnih raziskovanj s statističnimi podatki o stanju prehrane otrok nimamo. Vendar se da že iz teh skromnih podatkov sklepati na celoto, ker se rezultati frapantno ujemajo, čeprav so se vršila raziskovanja ob različnih časih in okoliščinah vsako zase. Uvodoma označeni podatki o 60 % slabohranjenih otrok utegnejo biti pravilni.

Za možnost določitve stopnje teoretičnega alkoholizma slovenskega otroka nam je znan še en koeficijent. O tem koeficijentu vemo, da je v 60 % pod normalo v splošnem, v posameznih krajih vemo o tem koeficijentu še kaj več: da je v kmetskih krajih nižji kot v delavskih in meščanskih, da raste tudi v kmetskih krajih z velikostjo posesti itd.

---

¹³ »Prosveta«, letnik VIII., št. 1.

O drugem koeficijentu nimamo nobenih številčnih podatkov. Ni nam znano, koliko alkoholnih pijač otroci popijejo niti v enem samem kraju, v enem razredu ali šoli. Pojavlja se nujna potreba pri raziskovanjih o prehrani otrok ugotavljati še kvantitativno konsum alkoholnih pijač otrok samih in njihovih staršev. Ugotavljanje pivcev in nepivcev med otroki, kakor moremo posneti iz dosedanjih izvajanj, ne more imeti vpliva na sodbo o razširjenosti alkoholizma in nam lahko služi le za oceno uspeha treznostne propagande, to se pravi, koliko privržencev je v posameznem kraju pridobila in obdržala treznostna akcija s svojo propagando. Kajti vsak pivec, kakor smo videli, še ni oškodovan po alkoholu, ker to oškodovanje — alkoholizem — nastopi šele ob določenem stanju in razmerju k zavžiti hrani. Po drugi strani pa tudi samo kvantitativno ugotavljanje použitih alkoholnih pijač ne bo moglo dati slike o alkoholizmu.

Vendar si moremo pomagati tudi z dosedanjimi podatki o uživanju alkoholnih pijač, dokler nimamo kvantitativnih. Z njimi sicer res ne moremo določiti stopnje teoretičnega alkoholizma, pač pa lahko izrečemo domnevo za nastanek, obstoj ali razvoj alkoholizma v določeni skupini. Če vemo n. pr. za šolo v C, da tam 70 % otrok pije alkoholne pijače in da je 60 % otrok hranjenih pod normalo, bomo z veliko verjetnostjo lahko sklepali na število otrok prizadetih od alkoholizma.

Ali je že predšolski otrok prizadet po alkoholizmu? Po splošni sodbi je odgovor na to vprašanje zani kovalen, z izjemo v vinorodnih krajih. V teh krajih bi bilo potrebno raziskati uživanje alkoholnih pijač posebej pri predšolskih otrokih po letih starosti.

Ali se more pojavljati alkoholizem pri mladini tudi ob pravilni in zadostni hrani? Tudi to vprašanje ni še praktično raziskano. Možnost takega pojava ni izključena, vendar bo predvidoma zadevala le starejšo mladino, kajti tak pojav je vezan na užitje večje količine alkoholnih pijač, kar že lahko sklepamo iz zgoraj obrazložene formule

$$A^0 = \frac{P}{H}.$$

Z ozirom na tesno zvezo med prehrano otrok in mladine in med nastankom in razvojem alkoholizma obstoje važni ukrepi za omejitev ali celo odpravo alkoholizma ravno v prizadevanju za izboljšanje prehrane mladine. Teško je doseči marsikje, da se otrok odvadi pitja alkoholnih pijač, to se pravi eliminirati koeficijent P, nič lažje ni zmanjšati množino užitih alkoholnih pijač in s tem znižati ta koeficijent. Večdesetletna prizadevanja treznostne propagande niso rodila uspehov. Mnogo bolj simpatično in laže dosegljivo je, skušati doseči znižanje stopnje alkoholizma z zvišanjem koeficijenta prehrane, s tem, da izboljšamo prehrano mladini in dvignemo njeno kalorično in fiziološko vrednost. To pomeni, da bomo alkoholizem mladine preprečili, zmanjšali ali odpravili tudi z zadostno in pravilno prehrano. Ko smo to ugotovili, vidimo istočasno, da problem alkoholizma med mladino ni več nerešljiv in smo našli njegovo Ahilovo peto. Napadati ga s te strani bo mnogo laže, dostopno tudi brez težkega prepričevanja, poučevanja in pridobivanja za vzdržnost, ker je tudi naravnješe, vabljuješe in prijetnejše uživati zadostno in pravilno hrano, kakor pa odpovedati se sleherni kapljici alkoholne pijače. Trdno sem prepričan, da bi sleherni otrok, ki danes nosi za prigrizek s seboj v šolo žganje, ali ga pije za zajtrk, rajši zavžil skodelico mleka s kruhom in da bi tista mati v Halozah, ki mesto zabele zalije žgance z vinom, rajši žgance z mastjo zabelila in jih zalila z mlekom, če bi ga imela. Mladina v naših vinorodnih krajih pretežno ne uživa alkoholnih pijač iz navade, ampak iz potrebe kot nadomestilo za hrano. Drugače je z mestno mladino, delavsko in meščansko, ki pije iz priložnosti. Jasno pa je, da je velika razlika med pivcem iz priložnosti in pivcem iz navade in med možnostjo pojava alkoholizma pri njih. In ker smo na drugem mestu ugotovili ravno nevarnost, ki grozi slovenskemu rodu iz alkoholizma v vinorodnih krajih, ki se razvije verjetno pri mladini iz pitja alkoholnih pijač po potrebi, lahko zaključimo, da ni samo fiziološka — kakor smo zgoraj dokazali — ampak tudi psihološka potreba, da se tam uvede splošno skrbstvo za izboljšanje prehrane mladine.

Kako pa se more izboljšati prehrana mladine?

To vprašanje pomagajo razsvetliti sledeče ugotovitve:

1. Ni pričakovati v doglednem času splošnega izboljšanja gospodarskega stanja in dviga kmečkih gospodarstev, posebno ne po revnih vinorodnih krajih, kar bi nedvomno vplivalo na zboljšanje prehranjevalnih razmer.

2. Ukrepi za pospeševanje gospodinjstva in gospodarstva, kakor gospodinjski in gospodarski pouk, melioracije itd. v sedanjih razmerah ne morejo biti dovolj ekstenzivni, da bi prišli odločujoče do veljave.

3. Ostaja torej edino še socialna pomoč kot individualno, paliativno sredstvo začasnega značaja. Dajanje te pomoči se mora organizirati tako, da bo čim bolj sistematična in ekstenzivna. To se da doseči z ustanavljanjem šolskih kuhinj, ki pa lahko prevzamejo funkcijo otroških kuhinj sploh. Šolska kuhinja obsega le šolske otroke od sedmega do štirinajstega leta starosti, potrebno pa je skrbeti iz umevnih razlogov tudi za predšolske otroke s pomočjo splošnih otroških kuhinj.

Šolske kuhinje pri nas so že stare ustanove. Po statistiki prosvetnega oddelka kraljevske banske uprave jih je bilo v preteklem šolskem letu 1938./39. 70 na podeželskih osnovnih šolah, 12 na podeželskih meščanskih šolah, 3 v Mariboru in 12 v Ljubljani.

V teh šolskih kuhinjah je dobivalo zajtrk 713 otrok v podeželskih in 559 v mestnih šolah, obed 3992 v podeželskih in 145 v mestnih šolah, večerjo 191 otrok v podeželskih šolah, malico 2092 otrok v podeželskih in 51 v mestnih šolah. Skupno število v šolskih kuhinjah prehranjenih otrok znaša 6988 otrok v podeželskih in 755 otrok v mestnih šolah.¹⁴ To število je le majhen odstotek vseh otrok v ljudskih in meščanskih šolah (3,76 %) in predstavlja 3,3 % vseh slabo hranjenih otrok. Sorazmerno je šolskih kuhinj v vinorodnih krajih mnogo manj, iz česar lahko zaključimo, da je ugoden vpliv šolskih kuhinj v vinorodnih krajih na zdravljenje alkoholizma med otroci danes malenkosten.

---

¹⁴ Po podatkih Jugoslovanske Unije za zaščito dece v Ljubljani.

Zgornje ugotovitve zahtevajo od nas z vso prepričevalnostjo in nujnostjo, da organiziramo za rešitev po alkoholizmu ogrožene slovenske mladine javno in zasebno socialno pomoč v obliki prehrane v šolskih kuhinjah. Prvenstveno je potrebno preskrbeti z njimi vse šole v vinorodnih krajih, kjer je nevarnost alkoholizma največja. Dolžnost dela proti alkoholizmu v Sloveniji je, da to skrb prevzame v svoje roke.

Dr. Gogala Stanko:

ALKOHOLIZEM IN VZGOJA

Alkoholizem ni le zdravstveno, narodno-gospodarsko in socialno vprašanje našega naroda, temveč je v enaki, morda še v večji meri njegov važen moralni in pedagoški problem. Zaradi kvarnega učinka alkohola ne propada naš človek samo telesno in gospodarsko, temveč tudi razumsko in čustveno, propada zlasti glede na moč svojega hotenja in glede na moralo. Protialkoholna borba in delo za trezno in zmerno življenje naroda mora zato živo zanimati tudi vzgojitelja in pedagoga, ne le zdravnika, socialnega delavca in narodnega gospodarstvenika.

Sleherno vzgajanje hoče oblikovati človeka v človeku. Dvigati in izpopolnjevati hoče njegovo svojstveno človeško prirodu ter jo voditi k smiselnemu in vrednemu, polnemu človeškemu življenju. Zato gradi vzgojno delo na najvrednejših, na najbolj svojstveno človeških dispozicijah, lastnostih in sposobnostih: na sposobnostih polnega, pristinega doživljanja in živega začutenja tega, kar je dobro, pošteno, plemenito, dostojno, resnično, lepo, svobodno, sveto itd., v kratko, kar je vredno. Vzgaja, t. j. resnično oblikuje za življenje samo to, kar je človek doživel, kar ga je notranje prevzelo, prepričalo in po doživetju spremenilo tako, da je njegova duša pripravljena na novo, polno doživetje te vrednosti, da je nastala v njej potreba po takem doživljanju, nemir iskanja in želja po izpolnitvi, da se je sprožilo v duši močno hotenje, ki vselej spet vodi na svetlo in vredno pot. Kdor ni osebno globoko začutil smisel dobrega in vrednega v življenju ter ni ob tem začutenju zagledal osebnih odgovornosti in dolžnosti glede na življenje, ni vzgojen, mimo njega izzvenevajo vzgojni vplivi življenja kot mimo gluhega in mrtvega srca.

Alkoholizem je ena najtežjih ovir pravega vzgojnega dela. Človek, kakršen je kot odrasel član ljudskega občestva, je v duševnem in duhovnem pogledu kot tudi v telesnem oziru plod dvovrstnih činiteljev. Njegovo celotno podobo določajo na eni strani prirodne dispozicije in nastavki, ki jih je prinesel s seboj na svet kot dediščino človeškega rodu v obče in svoje rodbine posebej, na drugi strani pa jo izoblikujejo svojevrstni vplivi okolja, v katerem se je otrok razvijal, v katerem se je kot mladostnik boril in ki je v njem dozoreval. Pod pojmom okolja zajamemo vse hotne in nehotne, slučajne pojave iz človekove življenjske okolice, ki vplivajo nanj in ga po svoje oblikujejo. Mnogi pedagogi so mnenja, da je vpliv in pomen okolja usodnejši od prirodnih dispozicij. Prepričani so torej, da določajo človekovo končno podobo pridobljene, ne prirojene lastnosti. Drugi spet tako pretiravajo prirojenost in prirojene dispozicije kot da je spričo njih sleherno izpreminjanje in vplivanje iz okolja po uspehu neznatno. Tako govorimo na eni strani o zakonu podedovanja, na drugi pa o miljejski teoriji tudi v vzgoji. Izkušstvo in življenjska praksa pa nam pokažeta, da sta oba činitelja: prirodno stanje in okolje za otrokovo rast važna in odločujoča. Alkoholizem v rodbini lahko poseže obema usodno do dna ter ju tako izkrivi in določi, da je spričo njiju vzgojno delo v naprej obsojeno na neuspeh.

Poglejmo si najprej okolje, ki bi ga glede na vzgojne smotre in želje mogli imenovati normalno, in okolje, v katerem se razvija in ki mu podlega otrok alkoholikov. Za zdravo in ravno rast v življenju je nujno potrebno zdravo in normalno okolje. Kot takšno moramo glede na posebno otrokovo prirodu in glede na njegove razvojne potrebe smatrati okolico, ki razume otroka in njegov svet, ki je zanj polna ljubezni in topline, polna potrpežljivosti in spoštovanja pred čudežem razvijajočega se življenja. V svojem okolju mora biti otrok notranje doma, v njem se mora počutiti dobro in sproščeno, prisrčna, otroška ljubezen ga mora vezati na najbližje. Vzgojni vplivi najnaravnejšega okolja, doma, morajo biti trezni, ure-

jeni in premišljeni, da vodijo k cilju, morajo biti predvsem umirjeni, ustaljeni, dosledni in enotni, skladni med seboj. Otrok mora čutiti resnično in živo avtoriteto doma, da raste v zaupanju in podrejanju avtoritativnemu vodstvu tistih, ki skrbе zanj. Vsled tega je več kot vsakdanji kruh dober vzgled domačega okolja in takšno življenje najbližjih, ki sili k spoštovanju.

V rodbinah, kjer eden izmed staršev ali morda celo oba podlegata alkoholu, ti pogoji zdravega okolja, ki jih ustvarja zdravo in normalno življenje v rodbini, ne morejo biti izpolnjeni. Za razumevanje otroka je treba po večini trajnega notranjega sožitja z njim in uživljanja vanj. Malo je ljudi, ki bi imeli res toliko prirodnega psihološkega čuta, da bi mogli sami iz sebe čutiti otrokove razvojne posebnosti in slediti njegovi poti. Kako pa naj oče ali celo mati, ki od časa do časa zapadata v povsem neodgovorno in nejasno duševno stanje, skoraj bi rekel, ki izgubljata od časa do časa svoje pravo osebno življenje, živita tako z otrokom in se toliko uživljata v njegov svet, da bi ga resnično spoznala in začutila? Kako naj dalje otrok čuti ljubezen in toplino in daje ljubezen, ako mati z otroki dan za dnevom trepeče, kdaj bo prišel oče pijan domov in iztrgal rodbino iz spanja in doma? Strah pred očetom in morda pred njegovo surovostjo preplashi otrokovo mladost in jo oropa slehernega vedrega pričakovanja, slehernega občutja doma in sproščenosti. O potrpežljivosti, enakomerni in dosledni vzgoji ter o treznih, ustaljenih in umirjenih vzgojnih vplivih v rodbini alkoholikov ni govora, še manj o kakšni vzgojni doslednosti, enotnosti in skladnosti. V stanju pijanosti je razburljivost često tako povečana, da izgubi oče ali mati vsako razsodnost, kaj šele potrpežljivost! Najmanjše, najneznatnejše in najnedolžnejše stvari vodijo do najostrejših konfliktov ter do izbruhov, ki nikakor ne morejo pomeniti vzgojnih ukrepov. Vsi vidiki se v alkoholnem stanju premaknejo, vse življenje dobi drug obraz. Ni torej čudno, ako se menjajo v tem stanju razpoloženja, načini občevanja z otrokom, prepovedi

in zapovedi, dobrota in strogost, popuščanje in obsojanje, dovoljenja in odklanjanja tako, da otrok sploh ne ve več, kaj sme in česa ne, kaj je dopustno in dovoljeno, kaj zabranjeno, kaj je prav in kaj ne. Končno izgubi sleherno orientacijo v svetu vrednot in se ravna le še po izrazu obraza ali po razpoloženju, ki ga čuti pri očetu ali pri materi. Razpoloženja alkoholikov rada zapadajo v skrajnosti: najboljšemu vinskemu razpoloženju sledi zaradi očitkov vesti ter občutja sramu in ponižanja slaba volja in zagrenjenost, ali obratno: divjanje in razgrajanje, ki ga je zakrivil alkohol, bi v zavesti krivde in krivičnosti napram svojim hoteli popraviti z dobroto, izkazovanjem ljubezni, z raznimi darili in dovoljenji, tako da spravimo otroka povsem iz tira, ali da postane v svojih dejanjih preračunljiv in hinavski, usmerjen le k lastni koristi. Strah je v družini, kjer posamezni člani redno ali od časa do časa pijejo preko mere, morda edino čustvo, ki prevladuje. Vzgojna sila ljubezni je odpovedala. Tudi dober zgled, eno najmočnejših vzgojnih sredstev, odpoveduje. Otrok je morda v najnežnejših, najbolj dovtetnih letih često priča najbolj odurnih prizorov, najneprimernejših izrazov in dejanj, tako da ga vprav tisti, ki so z otrokovim spočetjem in rojstvom prevzeli nase veliko vzgojno odgovornost zanj, za vse življenje oropajo lepote in vere v lepo, dostojno in vredno človeško življenje. Čut za pošteno, vredno in lepo, ki bi ga vzgojni vplivi doma bili lahko v otroku razvili in prečistili, otopeva iz dneva v dan. Težko bi ga še kaj prebudilo k polnemu življenju. Otrok očeta ali matere, v katerem vidi toliko brezvoljnosti, toliko omahovanja iz najboljših sklepov v stara, neodgovorna dejanja, toliko zapadanja slabostim in strastem, toliko nemožatosti in nesposobnosti hotenja, poleg tega pa še toliko nevednih dejanj, ki zanje ne morejo biti polno odgovorni, toliko ponižanja in toliko telesnih nebogljenosti, potreb in slabosti, toliko nedoslednosti in nestalnosti v razpoloženju, ne more spoštovati. S tem izgublja v življenju glavno vzgojno avtoriteto, vzgojno avtoriteto doma in roditeljev. Često seveda mu alkohol sploh razbije dom in uniči mladost, ne redko celo življenje. Oče se odtuji rodbini, mati

predčasno izhira. Otroci nimajo kruha in morajo, še mladi in negodni, na delo. Tako se izmaliči eden obeh glavnih, merodajnih činiteljev, ki določajo človekovo pot skozi življenje. Okolje, ki smo ga poskušali označiti po glavnih in najnavadnejših posledicah alkoholizma, ni v ničemer več normalno vzgojno okolje, v katerem bi lahko uspevala mlada, iskajoča, opore in sonca potrebna človeška življenja.

Prav tako, v marsičem še težje vpliva alkoholizem na drugi glavni vir človekovega značaja in njegove usode: na prirodno dediščino novorojenega človeka, na njegove prirodne dispozicije, sposobnosti, zmožnosti in lastnosti. Prva in glavna pravica otrokova je, da je spočet in rojen v ljubezni, da ga ob rojstvu sprejme radost in ljubezen, da izpolni njegovo rojstvo zavestno in svetlo pričakovanje. Vsi pa vemo, kaj je z otrokom, ki ga je mesto polnega človeškega doživljanja ljubezni in spolnosti spočela nepreračunljiva in slepa strast pijanca. »Otrok alkohola« je že ob spočetju zapisan svoji mračni usodi... Često je takšen otrok okrnjen telesno in duševno, oropan življenjsko za ljubezen in srečo, ki bi ga ob rojstvu pozdravila, često proklet od očeta, v naprej objokovan od matere. Vse pomožne vzgojne institucije bi lahko z nemo statistiko najglasneje obtoževale rojstva, ki jih zakrivi alkohol: v pomožnih šolah za manj nadarjene otroke, v zavodih za bebce in pohabljenca, za čutno defektne otroke, bi najjasnejše spoznali, kako žalostne posledice ima alkoholizem za potomstvo, kako usodno določa vso otrokovo razvojno možnost in z njo njegovo življenjsko pot. Čutna in splošna duševna okrnjenost oropata otroka že v naprej vprav v bistvu pravega človeškega življenja in izživljanja: sposobnosti zdravega in normalnega, polnega, osebno pristnega in močnega doživljanja. S tem ga hkratu oropata možnosti resničnega in polnega vzgojnega oblikovanja. Sleherna duševna okrnitev pomeni namreč okrnitev celotnega duševnega življenja človekovega, torej tudi spoznavanja in vrednočenja, na katerem temelji vsako globlje in pravo vzgojno delo. Brez sleherne sposobnosti, da doživi in začuti ter tako

s p o z n a vrednost dobrega, poštenega in plemenitega, moralnega in socialnega ali resnično in živo religioznega življenja, je v človeku pač nemogoče obuditi željo in potrebo po takem življenju, ga je nemogoče res vzgojiti.

Greh roditeljev glede na zmerno in trezno življenje se maščujejo in kaznujejo v nedolžnem otroku tudi kot živčna nenormalnost in slabost, ki se javlja v nenavadni vzburljivosti, kot zmanjšana odpornost ob težkočah in vabah življenja, kot bolesta brezvoljnost in omahljivost, kot nagnjenje k moralnemu propadanju itd. Zato zapadajo potomci alkoholikov pogosto spet alkoholu, kot da bi mu bili res naprej zapisani. Morda je v njih tudi večja prirodna disponiranost za alkoholizem, saj vemo, da se bolezni sploh podedujejo najčesče dispozicionalno, vendar je v spoznanju in v besedah: »Sem pač iz rodbine pijancev!« toliko sugestivnosti in toliko opravičevanja slabosti volje, da moramo misliti predvsem na zmanjšano odpornost in živčno popuščanje, na žalostno pomanjkanje energije v dedno obremenjenem človeku. Potomci alkoholikov so res mnogokrat ljudje brez prave življenjske orientacije, ki silno lahko zapadejo skušnjavam in zablodam, ki se teže povzpno do ustaljenega in urejenega življenja in življenjskega dela, ki se v družbi ne znajo premagovati in podrejati, pa so zato za trajno sožitje nesposobni. Vprav iz razlogov živčne nenormalnosti so otroci iz rodbin, v katerih je kronični alkoholizem razjedal življenje že pred rojstvom otrok, tudi če so čutno in inteligenčno normalni, v težko breme šoli in vzgojiteljem. Nestrpnost in nevzdržnost pri delu skoraj onemogočata redno šolsko delo takšnih otrok, pomanjkanje sleherne vztrajnosti in sposobnosti, da bi se podredil doslednim zahtevam in urejenemu delu, silno otežkočata vzgojni postopek v šoli. Posledica živčne nenormalnosti sta često tudi velika raztresenost in nesposobnost za hotno in zbrano pazljivost, ki je slehernemu duševnemu delu nujno potrebna, ter nesposobnost za trajnejše in plodnejše zanimanje, ki bi moglo otroka resno pritegniti k delu. Takšni učenci so navadno nemirni in motijo pouk, ne znajo se prema-

govati in disciplinirati, podlegajo trenutnim telesnim potrebam in iskricam duševnega življenja, so »muhasti« in površni do skrajnosti, kar vodi k neprestanim konfliktom in opominom, za katere sčasoma povsem otope. Skoraj dosledno zadene vzgojno prizadevanje pri takšni mladini tudi na večjo svojevoljnost, na manjšo uvidevnost in do vzetnost za vzgojne pobude in vplive, na manjšo prilagodljivost okolici in občestvu, na nepripravljenost, da bi se podrejala in včlenila v občestvo. Vsled površnosti in nedoslednosti, nevztrajnosti je tudi pri vsej duševni normalnosti lahko sposobnost doživljanja, zagledanja in začutenja vrednega manjša: vtisi ne morejo prodreti do pravih globin. Tako so otroci iz rodbin, ki so že davno, še pred rojstvom otrok, zapadle alkoholu, največkrat težko vzgojiljivi, za vzgojne vplive precej nedostopni. Ob njih naleti vzgojno delo na ovire in težkoče, ki jih zmore le v redkih primerih. Seveda stopnjujejo vse te ovire še svojevrstne domače razmere in vplivi okolja, ki mu otrok podlega. Vsled zmanjšanega moralnega odpora, vsled manjše dovtetnosti za prave vzgojne vplive in vsled večje nagnjenosti k lahkemu, čim boljšemu življenju, vsled lažjega podleganja zunanjim vtisom in vabam, vsled večje raztresenosti in vzburljivosti, ki jo povzroča svojevrstna živčna konstitucija takšne mladine, je pač laže zaiti na slaba pota. Morda je vse to, kar smo imenovali nagnjenje k slabemu, le neodpornost, le slabost volje, ki vodi na pot, kjer je treba najmanj odpora in truda, najmanj volje in premagovanja, najmanj dela in discipline.

Žalostna so izkustva, da zapadajo v naših vinorodnih krajih z resničnim užitkom alkoholu in njegovim učinkom že otroci nežne starosti. Statistike o teh izkustvih in krajih bi grenko obtoževale našo skrb in odgovornost za vzgojo in za zdrav narodov naraščaj v krajih, v katerih je ljudstvo vprav zaradi težkih gospodarskih razmer prepuščeno alkoholizmu in njegovim posledicam. Saj je vino, ki ga pridela bajtar v hribovitem svetu brez njiv in žita, ali ki ga zasluži s trdim delom viničar, ne da bi ga mogla eden in drugi primerno prodati, v teh najsiromašnejših krajih često res vse, kar uteši boleč občutek gladu in s

čemer lahko mati potolaži lačnega otroka ter — lastno srce ob njem. Mladina, ki je vsled podedovanosti in pijančevanja v rodbini ter vsled nezadostne prehrane že itak živčno zrahljana in neodporna ter često tudi duševno okrnjena, o t o p e v a po lastnem, lahko rečemo, rednem uživanju alkohola intelektualno, čustveno in stremljensko vse bolj, postaja živčno vse bolj razrvana. Tako je vse manj dostopna vzgajanju in vzgojnim vplivom življenja. Iz teh spoznanj nam je skoraj razumljivo, da so naši vinski kraji zloglasni zaradi visokega števila preteпов in surovih pobojev, moralnih prestopkov in spolnih zablod. Po večini pa v občevanju z mladimi ljudmi v teh krajih čutimo, da kljub vsemu videzu v njih ni zlobe in posebne pokvarjenosti ali surovosti, začutimo pa tudi, da v njihovih slabih dejanjih skoraj ni osebne krivde in odgovornosti. Po večini so namreč ta dejanja nebrzdanosti, težke nevzgojenosti, ki je šola in cerkev z vso svojo resnično skrbnostjo in odgovornostjo, z vsem iskrenim delom za ljudstvo sami ne moreta popraviti, dejanja nerazsodnosti, pretirane vzburljivosti in razdražljivosti. Zmanjšana živčna odpornost in vzdržljivost, nedovzetnost in otopelost za vzgojne vplive usmerjata mladostno junaštvo, radovednost in tveganost na kriva in žalostna pota . . .

Prav posebno težkočo vzgajanja glede na alkohol in njegove učinke vidim v dejstvu, da se alkoholizem in moralno propadanje človeka med sebojno podpirata in s t o p n j u j e t a. V pijanosti izgublja človek čut za dostojnost, kar lahko opažamo tudi pri človeku, ki je v treznem stanju najbolj dostojen. Le pomislimo na našo »olikano« meščansko družbo in na kvantanje v njej, kadar prevzema alkohol misel in jezik! Pijan človek govori o stvareh, ki se sicer v družabnih pogovorih ne omenjajo, rabi pri tem besede, ki bi jih — trezen — ne mogel izgovoriti brez zardevanja, v pijanosti postanejo najintimnejše in najobčutljivejše stvari predmet javne debate in često vir plitve zabave, v pijanosti se človek zavrže in potepta, s svoje duše potrga vse tiste obzire in fineše, s katero jo je obdal čut za dostojnost in ki jih je vzbudila vzgoja. Čim češče se to ponavlja, tem bolj se izgublja čut za pravilnost

besede in dejanja, tem bolj začenja resnično moralno propadanje. Vse manj sledi izbruhom neobrzdane in nagnonske narode doživljanje ponižanja in kesa. Obratno pa vodi izgubljanje moralnega čuta vse globlje v alkoholizem in v zapadanje trenutnim užitkom ob alkoholu. Tako postane človek igrača v vrtincu, v katerega ga je potegnil strup, ki je oslabil njegovo odpornost in zrahljal njegovo moralnost. Hkratu otopeva v njem smisel za vse druge vrednote življenja: za rodbino in rodbinsko srečo, za razne kulturne užitke, za poklicno delo in poklicni uspeh, za gospodarski napredek in obstoj. V treznih časih sicer še presoja svojo pot, toda v njem navadno ni več polne zavesti o tem, kako daleč je že zabredel vanjo . . . Alkohol namreč povzroča vse večjo lahkomišelnost, vse večjo lahkoto v gledanju in pojmovanju življenja. Vprav to pa je razlog, da mora pedagog smatrati alkohol za enega najtežjih, najtrdovratnejših nasprotnikov vzgojnega dela.

Poskusil sem vsaj nakazati, kako usodno izpreminja alkoholizem pogoje normalnega in zdravega duševnega in duhovnega razvoja otrokovega: kako določa in prevladuje okolje in kako okrnja otrokovo narodo. S tem zadene alkoholizem najgloblje v vzgojne probleme, zlasti še v važno osnovno vprašanje po možnostih in mejah vzgojnega dela. Hkrati postane alkoholizem nov in svojevrsten, težek vzgojni problem.

Rad bi se dotaknil še tega vzgojnega problema samega: problema proti alkoholne vzgoje. Za pedagoga je vendar vsa protialkoholna borba v bistvu pozitivna vzgoja proti uživanju tega uničevalca človeškega zdravja, njegove osebe, njegove osebnosti in rodbinske sreče.

V uvodnih besedah sem povedal, kaj je bistvo slehernega vzgajanja. Poudaril sem besedi doživljanje in začutenje, ki sta v pojmovanju vzgoje v resnici odločilne važnosti. Vsi vemo, da besede same nimajo vzgojne moči, saj pravi že star pregovor, da besede mikajo, zgledi vlečejo. Tudi danes priznavamo zgledom močno vzgojno silo, čutimo pa še več: da je namreč zgled vendar še nekaj izven tistega, ki naj bi ob njem postal boljši in vrednejši. Ako naj zgled ali primer, dejanje ali dogodek v

resnici vzgojno zadene in izpremeni človeka, mora v njem vzbuditi in sprostiti spoznanje: to je pravilno, lepo in dobro, ali socialno, plemenito, pošteno, nesebično, to je značajno, nenavadno in močno, to je edino pravilno in moralno, človeka in njegovega življenja dostojno. Takšna osebno močna spoznanja, ki morejo v resnici pretresti in prevzeti, notranje izpremeniti človeka, pa nastanejo v njem ob pristnih in polnih doživetjih, za čutenjih vrednosti in nevrednosti.

Vsa protialkoholna vzgoja mora torej poskušati v mladini in v ljudeh v obče zbuditi resnična doživetja o težkih učinkih alkoholizma, pristna ogorčenja nad propadom, ki ga povzročajo, polna začutenja, da je podleganje in suženjsko zapadanje alkoholu sramotno, človeka kot razumnega in hotečega bitja nedostojno, vzbuditi mora pristna obsojanja socialnega zla, ki ga zakrivi alkoholizem, čut odgovornosti in dolžnosti za zmerno življenje itd. Pouk o kvarnih vplivih alkohola torej ne zadostuje in na splošno ne more zadostovati. Tudi najtočnejše medicinske razlage in gospodarske razprave ali etična razmotrivanja o škodljivosti alkohola ne opravijo mnogo. Treba je življenja, življenjskih spoznanj, konkretnih primerov iz kraja ali okolice, treba je poznati svojevrstne krajevne razmere, življenjske možnosti ljudi in usode rodbin, treba je poznati izkustva tistih, ki jim hočemo pomagati. To, da njegov sosed ni umrl od pljučnice ali od »sprhnelih« jeter, temveč od alkohola, da njegove njive niso neplodne in travniki ne slabi, temveč zanemarjeni, da njegovo gospodarstvo ne hira zaradi nesreč in preganjanja usode, temveč zaradi zapadanja alkoholu in zapravljanja, strezne kmeta. Spoznanje, da je otrok len za delo in top za šolo, da je raztresen in pozabljiv, da je najslabši v razredu, ker mu dajejo doma piti alkoholne pijače, zadene mater. Otroka, ki rad posluša povesti in ki živi sredi krajev, v katerih se mnogo pijančuje, pretrese težka zgodba o trpljenju otrok, ki jim je oče pijanec. Res, mnogo nam povedo statistike. Toda treba jim je še žive in nazorne, s krajevnimi podatki podprte razlage, primerjave in utemeljitve, da postanejo številke resnica in življenje.

Priložnostna vzgoja ob primerih, ki jih je začutil ves kraj, ob poročilih v časopisih, ob podatkih iz hiralnic, blaznic, jetnišnic in drugih zavodov naj počasi vzbuja spoznanje o resnični škodljivosti strupa, ki mu podlegamo.

Seveda pa je treba tam, kjer je alkoholizem res vprašanje bede in pomanjkanja, najprej gospodarske pomoči, ako naj vzgojno delovanje rodi kakršen koli uspeh. Otrokom, ki prihajajo brez zajtrka v šolo in ki jim dom vse leto ne daje niti koščka kruha s seboj, mladini, ki je dan za dnevom brez toplega kosila in brez skodelice mleka, moramo iz javnih sredstev preskrbeti primerno prehrano. Prav tako je potrebno, da se preskrbi revnim viničarskim ljudem primeren zaslužek tudi za zimske mesece. Alkohol namreč prevara ljudi, ker jih trenutno okrepi in ogreje, slepi jih s tem, da se jim ponuja kot nadomestek za hrano. Treba ga je izpodriniti s kruhom in s hrano, ki daje v resnici telesu moči in odpornosti, s kurivom, ki resnično ogreje telo, s streho, ki ga zaščiti. Ko so t e m e l j i ž i v l j e n j a tako pripravljeni, je laže začeti z vzgojo.

Vsem nenormalnim vplivom okolja, ki jim podlega otrok alkoholikov, naj poskuša vzgojno delo zmanjšati moč in omiliti ostrine. Revček, ki doma ne najde razumevanja, topline in ljubezni, naj jo najde pri poklicnih vzgojiteljih, v zaščitnih domovih, v socialnih ustanovah, da bo vendar tudi začutil, kaj se pravi b i t i d o m a , najti košček razumevanja in ljubezni. Varstvene in skrbstvene institucije naj bi se približale življenju in trpljenju našega otroka in naj bi češče zaščitile njegovo mladost in njegov razvoj; šola naj vse bolj in bolj spoznava domače razmere in življenjske pogoje učencev in kraja, da bo globlje razumela življenje otrok in jim laže pomagala, da bo mogla svoje delo prilagoditi vse bolj individualnim potrebam otrok, da bo mogla s posebno pazljivostjo delati vprav tam, kjer dom najbolj odpoveduje in najobčutljivejše zanemarja svoje dolžnosti.

Da bodo ljudje, ki trdo živijo in delajo ter iščejo v vinu utehe in lepote, vendar mogli najti obojega kje drugje, je treba z vso skrbnostjo misliti na resnično kulturno delo med narodom: na dobre in zanimive,

priprostemu človeku dostopne knjige, na primerna predavanja, na film in radio, skratka: na obogatitev življenja z lepotami, ki so danes narodu še »deveta dežela«, ki pa bi mogle izpolniti velik del njegovega iskanja, njegove potrebe po razvedrilu in doživetjih.

Naše marljivo učiteljstvo naj se posebej pripravi in psihološko usposobi za delo v krajih, kjer prevladuje alkoholizem, da bo moglo zagledati in spoznati prirojene slabosti in defekte otrok iz rodbin alkoholikov. Vkljub vsem dednim obremenitvam in okrnitvam naj bi vzgojno delo ne podlegalo brezupu, naj bi vzgojni optimizem ne omagoval. Vprav otrok in človek v obče, ki je sam brez volje, potrebuje naše moči in zaupanja v uspeh, potrebuje naše vztrajnosti in doslednosti, ki ne omaga in ne popusti ob prvih neuspehih. Otroku, ki ne more vzdržno paziti, ki je raztresen in neurejen ter se hitro utruji in odkloni od dela, ki je nemiren in nezbran pri pouku, poskušajmo počasi in s posebno nazornim delom, z ročno zaposlitvijo, z zanimivim življenjskim in konkretnim gradivom, z zgodbami in s plastičnim načinom pripovedovanja počasi vezati pazljivost, razvijati zanimanje. Ne izgublajmo potrpežljivosti in razumevanja za posebno duševnost takšnega otroka, ne očitajmo mu slabosti volje, ki je ni zakrivil sam, da mu ne vzamemo sleherne vere vase in zadnjo moč hotenja, temveč mu izkazujmo zaupanje, nalogajmo majhne dolžnosti, pomagajmo postopoma k drobnim uspehom. **P u š č a t i d o u s p e h a** je vendar v vsakih, zlasti pa še v nenavadnih okoliščinah, v katerih se razvija dedno okrnjen otrok, ena glavnih pedagoških modrosti!

Ako se v delu za ozdravitev naroda združimo vsi, ako pogledamo vsem pogubnim vplivom zastrupljanja do dna, ako se lotimo borbe z vseh strani: iz gospodarske, zdravstvene, socialne, moralne, vzgojne in verske, nam mora počasi uspeti. Glavno seveda pa je, da začnemo z vzgojo pri sebi, v naši socialni sredini.

Univ. prof. Aleksander Maklecov:

ZAŠČITA MLADINE PRED ALKOHOLIZMOM S PRAVNEGA STALIŠČA

I.

V spored predavanj z geslom: »Rešimo mladino pred alkoholizmom!« je uvrščeno tudi predavanje o zaščiti mladine pred alkoholizmom s pravnega stališča. S tem je podan okvir za naša nadaljna izvajanja. Da se izognemo nepotrebnim ponavljanjem, ne bomo razpravljali o biološki, zdravstveni in pedagoški plati tega važnega problema ter se omejimo le na njegovo pravno stran. Le toliko, kolikor je to nujno potrebno radi pojasnila ali utemeljitve, se bomo tu pa tam dotaknili drugih strani obravnavanega predmeta.

Odgovoriti je treba predvsem na vprašanje, kakšno mesto zavzema pravna ureditev v sklopu drugih momentov, ki so zvezani s pobijanjem alkoholizma pri mladini, zlasti v naši državi.

Ne smemo niti podcenjevati, niti precenjevati pomena, ki ga ima v tem pogledu pravna reglementacija. V svojem boju zoper pijanstvo posega država v izrazito zasebno področje, namreč v področje konsuma alkoholnih pijač. To pa zaradi tega, ker ne more prepustiti vsega svobodni odločitvi posameznikov.

Državni poseg v privatno sfero je upravičen v tem primeru z višjim smotrom ohranitve ljudskega zdravja in nemotenega telesnega in moralnega razvoja mladega rodu. Toda pravna zaščita mladine pred zlorabo alkohola tvori le zunanji okvir za socialno-politično, socialno-higiensko in pedagoško delovanje v tej smeri.

Več kakor kje drugje velja v tem primeru stari rek: *Quid sunt leges sine moribus!* Najboljši zakoni o zatiranju alkoholizma ostanejo mrtva črka na papirju, če ne najdejo

odmeva in pravilnega razumevanja v širših slojih ljudstva. O tem zgovorno priča med drugim usoda ameriškega zakona o prohibiciji.

Imeli smo priliko na drugem mestu (»Zaščita otrok in mladine«, št. 1.) naglasiti, da vprav na področju varstva mladine ne smemo čakati in zahtevati vsega od države. Zavedati se moramo svojih lastnih dolžnosti napram mladini. Resnična zaščita mladega pokoljenja uspeva le tam, kjer se ne omejuje le na formalno birokratično uradovanje. Učinkovita pomoč mladini nujno zahteva, da se načrtno združijo prizadevanja vseh javnih in zasebnih činiteljev, ki hočejo resno in vztrajno delati na tem področju. Tako je n. pr. v Angliji, kjer je mladinsko skrbstvo doseglo velike uspehe, država s svojim slovečim zakonom o zaščiti otrok, tkzv. Children-Act iz l. 1908., v bistvu le dokončno uredila to, kar je bilo pripravljeno po številnih mladinsko-zaščitnih društvih, ustanovljenih na zasebno pobudo.

Važen je nadalje še drug moment. Obvarovanje mladine pred pogubnim vplivom alkoholnih in drugih opojnih pijač in živčnih strupov tvori le en del mladinske zaščite. V področju skrbstva za mladino se posebno jasno očituje medsebojna povezanost različnih panog zakonodaje. Odločni boj zoper razširjenje alkoholnih pijač med mladino, predpostavlja zaokrožen sistem preventivnih in represivnih ukrepov. Ti ukrepi morajo veljati ne samo za mladino, temveč tudi za okolje, v katerem mladina živi in se razvija. Z drugimi besedami morajo biti ti ukrepi namenjeni tudi — in celo v prvi vrsti — odraslim, zlasti staršem. Kajti zloraba alkohola pri mladini je v znatni meri rezultat vplivov, ki izhajajo iz okolja, rezultat posnemanja od strani nedoraslih, nevednosti, nepremišljenosti in zlorabljanja od strani odraslih.

Če je med starši, zlasti v vinorodnih krajih, razširjena razvada dajati alkoholne pijače otrokom, celo dojenčkom, češ, da je to koristno za njih zdravje, če pripisujejo slabo poučeni starši alkoholu svojstva neke čudežne pijače, ki krepi otrokovo zdravje, gre v takih primerih za nevednost, za pomanjkanje zavesti, kako škodljivo vpliva alkohol na otroški organizem, posebno na živčevje.

Nemški zdravnik Strümpell navaja drastičen zgled, s kakšno lahkomiselnostjo v tem pogledu ravnaajo ponekod starši. Imel je v svoji kliniki opravka s petletnim otrokom, ki je trpel na alkoholnem Polyneuritisu. Ugotovljeno je bilo, da so mu starši dajali redno vsak dan več kot po en liter piva.¹ O sličnih pojavih pri nas pred svetovno vojno je poročal že Fran Milčinski, v zadnjem času pa g. Vojko Jagodič v svojem članku: Razširjenost in vpliv alkohola na slovensko mladino (Evgenika 1938., šte. 3.).

Pokojni slovenski psihiater dr. Ivan Robida naglaša v svoji knjigi: Psihične motnje na alkoholski podlagi (str. 103), da učinkuje alkohol posebno škodljivo na razvijajoči se organizem otroka. Kot posledico alkoholičnega zastrupljenja pri otrocih so opazovali nervoziteto, histerijo, epilepsijo, celo delirium tremens, pa tudi intelektualno in etično propadanje. »Zato bi bilo pač umestno« — je pisal skoro pred 20. leti dr. Robida — »da se zakonitim potom vsakomur pod strogo kaznijo prepove dajati opojne pijače v katerikoli obliki nedoraslim osebam, in kar je še važneje, gleda naj se, da se izvrše te odredbe v istini.«

Če streže gostilničar nedoletnikom kljub zakoniti prepovedi z močnimi pijačami, imamo primer kazni vredne zlorabe. V Angliji je pred uvedbo prepovedi obiskovanja krčem po maloletnikih bilo vodeno skrivno opazovanje 23 gostiln, ki je trajalo štiri dni. Ugotovljeno je bilo, da je v tem času prišlo v gostilne razen moških 39.541 žensk z 10.746 otrok. Vrhu tega je registracija pokazala, da je v eni uri zahajalo v vsako krčmo povprečno 9 otrok, ki so jih starši pošiljali po žganje, vino in pivo. Isti pojav opažamo tudi pri nas.² Tudi če pijejo otroci v gostilni kakšen nedolžen malinovec, so vendar pogostokrat priče razgrajanja, spolzkih pogovorov in še hujših prizorov, ki nikakor ne spadajo k mladinski vzgoji.

¹ Cit. po: Strümpell: Die pädagogische Pathologie. IV. Aufl. Leipzig 1910. Str. 493.

² Na to je že pred 30. leti opozarjal F. Milčinski: »Starši vlačijo otroke v gostilne in jih napajajo z žganjem.« F. Milčinski: Verwahrloste und entartete Jugend in Krain. Ljubljana 1906. Str. 21.

Celo v kulturnejši sredini, ki se na splošno zaveda škodljivosti alkohola za mladino, se delajo izjeme ob priliki raznih slavnosti, kot rojstni in drugi praznični dnevi. S tem se vsaj posredno utrjuje pri otrocih prepričanje, da se občutek posebnega ugodja in slavnostnega razpoloženja da doseči predvsem z uporabo alkoholnih pijač.

II.

V tem kratkem predavanju ne moremo podati izčrpnega pregleda vseh predpisov naše zakonodaje, ki se tičejo pijanstva. Skušali bomo prikazati le njene glavne smernice s posebnim ozirom na zaščito maloletnih. Vodilno idejo naše zakonodaje o zaščiti mladine vsebuje čl. 21. jugoslovanske ustave z dne 3. septembra 1931.: Zakon, rodbina in otroci so pod zaščito države.

Naša zakonodaja je kljub nekaterim pomanjkljivostim prežeta s pravilno idejo, da je treba odpraviti, odnosno zmanjšati razširjenost uporabe alkohola pri mladini. Ta ideja prihaja do izraza v celem nizu določb, ki jih vsebujejo različne veje naše upravne, socialne, civilne in kazenske zakonodaje. Zakoniti predpisi imajo deloma preventivni značaj, to pomeni, da streme za tem, da se odvrne bodoče zlo, deloma pa imajo represivni značaj, v kolikor predvidevajo kazenske in druge sankcije za že storjeno zlo in za nepokoravanje odredbam o zatiranju alkoholizma.

V področje preventivne borbe zoper alkoholizem spada predvsem propaganda treznosti med mladino, ki tvori bistven del zdravstvene kulture. Osnovne smernice daje v tem oziru zakon o zdravstveni zaščiti učencev z dne 30. avgusta 1930. Država skrbi za zaščito zdravja vseh učencev ljudskih šol, kakor tudi srednjih in strokovnih ter visokih šol za vso dobo šolanja (§ 1. cit. zakona). Higijenski zavodi, šolske poliklinike in šolski zdravniki morajo propagirati higijensko kulturo in snovati družtva treznosti, kakor tudi svetovati in navajati starše in skrbnike, kako naj čuvajo in pospešujejo zdravje otrok (§ 4. cit. zakona).

Tu je podan splošni okvir za propagando treznosti med mladino in za smotreno vzgojo staršev v tej smeri. Sem bi spadalo tudi razširjenje odgovarjajoče literature za mladino na eni in za starše na drugi strani. Z naivnimi plakati in gesli, kakor n. pr. »Rakija ubija«, ki smo jih videli v nekaterih krajih naše države, je zelo malo pomagano. Preventivni smoter zasleduje nadalje odredba Obrtnega zakona, ki zabranjuje ustanovitev gostiln in krčem med drugim tudi blizu javnih šol (§ 77. Obrtnega zakona). Ta predpis se pa žal ne izvršuje s potrebno strogostjo, najbrže zaradi prevelikega števila obratovalnic, kjer se točijo alkoholne pijače. Isti obrtni zakon navaja kot take: hotele, restavracije, kavarne, gostišča, gostilne, okrepečevalnice, buffete, pivnice, kantine itd. (§ 76. in dr. Obrt. zak.) V to zadevo bi morale bolj energično poseči občine, ki so za to tudi po zakonu poklicane. Predno izda pristojno občno upravno oblastvo dovolitev za pogostinske obrte, mora namreč zahtevati od občine mnenje o potrebi, dati dovolitev za ustanovitev dotičnega obrta (§ 77., odst. 3., obrt. zak.).

Obrtni zakon vsebuje še druge smotrene določbe. Službodajalci ne smejo dajati svojemu službenemu osebju na račun plače alkoholnih pijač. Prav tako je prepovedano, izplačevati nagrado za delo v gostilnah, kavarnah in kantineh, kjer se točijo alkoholne pijače (§ 314. Obrt. zakona). Kot člani komisij za opravljanje mojstrskih izpitov po obrtnem zakonu ne smejo poslovati osebe, zoper katere je odrejena prepoved zahajanja v krčme (§ 316. Obrt. zak.).

Zakonodajalec priznava tudi pomen, ki ga ima alkoholizem kot eden izmed vzrokov degeneracije mladine. To se vidi med drugim iz Pravilnika o zdravniškem pregledu otrok za sprejem v šole, za nezadostno razvite in defektne otroke z dne 31. marca 1932. Šolski zdravnik mora na osnovi pregleda zabeležiti slaboumnost, živčne bolezni, alkoholizem, zločinstvenost, krvno sorodstvo roditeljev in prednikov kot vzrok otrokove dedne obremenjenosti.

Važno mesto v naši zakonodaji, ki se nanaša na preprečitev škodljivih posledic pijanstva in uživanja živčnih strupov iz navade, zavzemajo nadalje določbe civilnega

prava. Zakonodajalec se zaveda tega, da kronični alkoholiki in narkomani ne morejo ostati neomejeni v svojih državljskih pravicah. V tem je utemeljena posebna pravna ustanova preklica ali odvzema svojepravnosti (primerjaj: Uvodni zakon k nepravdnemu postopku z dne 26. julija 1934. in Zakon o nepravdnem postopku z dne 24. julija 1934.).

Osebe, ki iz navade zlorablajo alkohol ali živčne strupe in s tem spravljajo sebe in svojo rod b i n o v nevarnost bede ali ogražajo varnost drugih, ali pa potrebujejo pomočnike za redno oskrbovanje svojih stvari, se lahko delno prekličejo (čl. 16., t. 3., uv. zak.). Takšnim osebam se postavi pomočnik, ki ima pravice in dolžnosti varuha. Sodišče lahko pooblasti pomočnika, da sme razpolagati tudi s tisto imovino, s katero bi nesvojepravna oseba smela svobodno razpolagati (čl. 16. in 18. uv. zakona). Delni preklic pijancev iz navade se izreče na predlog zakonskega druga, sorodnikov in svakov do določene stopnje. Preklic predlaga lahko tudi občinska uprava tiste občine, kjer ima oseba, ki naj se prekliče, svoje domovinstvo ali bivališče, pa tudi državni tožilec, če zahteva to javna korist, zlasti, če je očitna nevarnost, da bo utegnil bolnik ogražati druge (§ 185. z. n. p.).

Okrajno sodišče sme odgoditi predložitev spisov okrožnemu sodišču, ki odloča o preklicu, če upravičeno pričakuje, da se dotičnik poboljša. Pri tem lahko stavi sodišče pogoj, da se ta oseba zdravi za odvadbo od te razvade v času od 6 do 12 mesecev v zdravnici, ki jo določa sodišče (§ 190. n. pr.).

Preklicni red z dne 28. junija l. 1916. je razširil veljavo nekaterih določil o. d. z. (§§ 176., 568., 718. in 1210. o. d. z.), ki so veljali prvotno le za zapravljalivce, umobolne in nekatere druge, tudi na osebe, ki so omejeno preklicane zaradi zlorabljanja alkohola ali živčnih strupov iz navade (§ 6., ost. 2., prekl. reda). Naj omenimo v tej zvezi le predpise, ki se tičejo rodbinskega in dednega prava. Ako je oče omejeno preklican zbog gori navedenega vzroka, prestane očetovska oblast in se postavi varuh, kadar pa ti zadržki nehajo, stopi oče zopet v svoje pravice (§ 176. o. d. z.). Tisti, ki je omejeno preklican zaradi zlorabljanja alkoholnih ali

živčnih strupov iz navade, more razpolagati v poslednji volji le s polovico svoje imovine, druga polovica pripade zakonitim dedičem (§ 568. o. d. z.).

Za poročno sposobnost preklicanih pijancev ne velja nobena posebna določba, ampak splošna. Ker pa pride pijanec, star najmanj 21 let, vsled preklica v pravni položaj doraslega maloletnika, potrebuje za veljavno poročitev vedno privolitve in sicer — očetove, če mu oče še živi, skrbstvenega sodišča, če očeta več nima. Nemški zakon o preprečitvi dedno bolnega potomstva z dne 14. julija 1933. dopušča v najtežjih primerih prisilno ojalovljenje (sterilizacijo) kroničnih pijancev (§ 1., odst., cit. zakona).

Posebno pažnjo zatiranju pijanstva posveča kazensko pravo. Kolikor prevencija ne zadostuje, je zakonodajalec primoran seči tudi po kaznih in drugih sankcijah. V interesu narodnega zdravja in zaščite mladine preti naša zakonodaja z občutnimi kaznimi za kršitve, ki jih smatra za posebno nevarne. Z zaporom do 6 mesecev in v denarju do 5000 din se kaznujejo gostilničarji in kavarnarji, ki strežejo z močnimi pijačami maloletnikom pod 16. letom, zaradi neposredne ali posredne uporabe — to pomeni, radi uporabe v lokalu samem ali izven njega (§ 268. k. z.). Gostilničarjem, ki ponovno zagrešijo ta prestop, se sme prepovedati izvrševanje pogostinskega obrta. Želeti bi bilo, da bi se prepovedalo streženje z alkoholnimi pijačami vsaj vsem mlajšim maloletnikom, t. j. osebam do dovršenega 17. leta, kakor je to predvideno v nekaterih novejših zakonodajah. Tako določa novi italijanski kazenski zakon v tem pogledu starostno mejo 17 let in preti gostilničarjem za kršitev prepovedi z mnogo strožjo kaznijo, namreč z zaporom do enega leta (§ 689. it. k. z.).

Po našem kazenskem zakonu se kaznuje nadalje z zaporom do 6 mesecev in v denarju do 5000 dinarjev vsakdo, ki zavede osebo pod 16. letom, da se na javnem mestu upijani (§ 268. t. 2., k. z.). V načrtu zakona o policijskih prestopkih je predvidena odredba, ki preti s kaznijo zavora do 15 dni ali v denarju do 750 dinarjev v s a k o m u r, kdor navaja otroka do 14. leta na uporabo tobaka ali alkohola. Želimo, da bi se ta odredba čim prej uveljavila, čeprav

nimamo statističnih podatkov, v kolikšni meri se predpisi, s katerimi hoče zakonodajalec preprečiti razširjenje alkoholnih pijač med mladino, v resnici izvajajo.

Poleg določb naše kazenske zakonodaje, ki so neposredno zvezane z zaščito maloletnih pred zlorabo alkohola, je treba vsaj na kratko omeniti tudi one predpise, ki so namenjeni pobijanju alkoholizma vobče. O vplivu alkoholizma na zločinstvenost, obstoji obširna strokovna literatura.³ Naj navedemo tu le podatke, ki jih je svoj čas objavil »Slovenski pravnik« (l. 1921., str. 255) o obsojencih v mariborski kaznilnici. Kaznilnica v Mariboru je štela 1. julija l. 1921. 668 kaznjencev. Od teh je storilo zločin, radi katerega so prišli v kaznilnico v pijanosti, 244 (36,53 %). Izmed teh se je upijanilo po vinu 207, t. j. 84,84 %, po žganju 35 ali 14,34 % in po pivu 2 ali 0,82 %. Približno ena petina jih je bila pijancev iz navade. Od posameznih kaznivih dejanj je bilo storjenih v pijanosti:

Vrsta zločina	Skupno štev.	V pijanosti	V odstotkih
Umor	66	35	53%
Uboj	43	27	62%
Težka teles. poškod.	43	27	62%
Javno nasilstvo	19	11	57%
Spolno posilstvo	13	6	46%
Tatvina	454	129	28%

S smotrenimi ukrepi zoper pijanstvo štiti zakonodajalec posredno tudi mladino. Če je, n. pr. rodbinskemu očetu, ki se udaja pijanstvu, prepovedano zahajati v krčme,

³ Podr. gl.: A. Maklecov: Kriminalna etiologija (Nauk o faktorjih zločinstvenosti). Zb. znanstven. razprav. XV. Ljubljana 1939. Str. 95, 96 in 124 do 126.

ali če se po predpisih kazenskega zakonika mora prisilno zdraviti v posebnem zavodu, oziroma je postavljen pod zaščitni nadzor radi preprečenja pijančevanja, se s tem varujejo tudi interesi rodbine, zlasti otrok.

Naš novi kazenski zakonik predvideva poleg kazni še posebno vrsto prisilnih sredstev. To so t. zv. očuvalne odredbe, s katerimi hoče zakonodajalec omejiti nevarnost, ki preti družbi od alkoholikov. Sem spadajo: 1. Oddaja v zavod za zdravljenje pijancev (§ 54. k. z.); 2. prepoved, zahajati v krčmo (§ 55. k. z.) in 3. zaščitni nadzor nad pijanci (§ 54., odst. 3., k. z.).

A d. 1. Oddaja v zavod za zdravljenje pijancev, kot očuvalna odredba kazenskega prava, se sme izreči proti nevarnim pijancem iz navade, ki zagrešijo kakršnokoli dejanje, kaznivo po kazenskem zakonu. Oseba, ki se odda v tak zavod, ostane v njem najdalje dve leti. Sodišče jo sme dokončno izpustiti tudi prej, če sporoči uprava zavoda, da je ozdravljena. Storilec se namesti v tak zavod po prestani ali odpuščenju kazni, če pa je nevračunljiv, pa čim dobi sodba pravno moč.

Zdravljenje pijancev v zavodu ima namen ozdraviti osebo od nagnjenja k pijančevanju in zlorabljanja uživanja alkohola in drugih opojnih pijač, vzgojiti jo za trajno vzdržnost ter jo navaditi redno in moralno živeti. Zdravljenje se izvršuje po navodilih zavodskega zdravnika. Kronični pijanci, oddani v zavod, se zaposlujejo po možnosti na čistem zraku (§§ 45. 46. uredbe o izv. očuv. odr.). V naši državi se kot taki zavodi smatrajo za moške: bolnica nove zgradbe kazenskega zavoda v Lepoglavi, za ženske pa bolnici pri kazenskih zavodih v Begunjah in Požarevcu.

A d. 2. Prepoved zahajanja v krčme, t. j. v vsak prostor, kjer se točijo alkoholne pijače, je očuvalna odredba, ki je prav tako namenjena pobijanju alkoholizma. Kdor je storil kaznivo dejanje v pijanosti, pa je, kadar pije, nagnjen na izgrede, temu prepove sodišče, zahajati v krčmo, za dobo od 3. mesecev do 2. let po prestani kazni, oziroma od dne pravnomočnosti sodbe, če je bil storilec oproščen zaradi nevračunljivosti. To očuvalno odredbo izvršuje krajevno upravno oblastvo. Prepoved se razglasi v »Službenih

Novinah« in v krajevnih novinah, kjer živi dotična oseba, kakor tudi v strokovnem gostilničarskem listu (§§ 52. do 55. uredbe o izv. očuv. odr.). Gostilničar, ki ve za prepoved, pa streže takim osebam z alkoholnimi pijačami, se kaznuje z zaporom do 6 mesecev in v denarju do 5000 dinarjev (§ 268., t. 4., k. z.).

Prepoved zahajanja v krčme je praktično težko izvedljiva, zlasti v večjih mestih, kjer je kontrola zelo otežkočena. Kljub temu ima vendar pomen, ker že pretnja z razglasitvijo tega ukrepa v novinah utegne zastraševalno vplivati na marsikaterega pijanca-razgrajača, ki še ni povsem propadel.

Tudi osebam, ki se pogojno izpuščajo iz kazenskih in drugih zavodov pred potekom dobe, na katero so obsojene, more biti stavljen pogoj, da v času, dokler traja pogojni odpust, ne smejo zahajati v krčme in se pijani prikazati v javnosti. Sicer pa se pogojni odpust razveljavi ter mora obsojenec prestati odrejeno mu kazen v celoti. Maloletni obsojenci se poleg prednjega opozarjajo tudi na to, da se morajo pokoravati odredbam skrbstvenih oblastev ali društev za zaščito maloletnikov (§ 28., odst. 3., zak. o izv. kazni). Glede mlajših maloletnikov, ki se odpuščajo na preizkušnjo in se v tem času udajajo pijančevanju, nemoralnemu ali potepuškemu življenju, so predvidene posebne vzgojne odredbe v Zakoniku o sodnem kaz. postopanju (§ 449., odst., k. p.).

V kazenskih in drugih sličnih zavodih se alkoholne pijače smejo dovoljevati obsojencem samo po zdravniški odredbi kot zdravilo, nikakor pa kot užitek ali kot priboljšek k hrani (§ 44. zak. o izv. kazni in čl. 76. hišnega reda za kazenske zavode).

A d. 3. Zaščitni nadzor je kot očuvalna odredba nadomestil prejšnjo stransko kazen policijskega nadzorstva, ki se je izkazala kot nesmotrena, ker je ovirala socialnoboljšanje obsojenca. Smoter zaščitnega nadzora je v tem, da se odpuščenec čuva zoper nevarnost novih kaznivih dejanj, da se privadi poštenemu življenju in, da se mu olajša gospodarski obstanek (§ 56. k. z.). Zaščitni nadzor je predviden med drugim tudi kot očuvalna odredba zoper

pijance, če spozna sodišče, da zadošča ta milejši ukrep, namesto oddaje pijanca iz navade v zavode za zdravljenje (§ 54., odst. 3., k. z.). V nekaterih državah izvršujejo nadzorne funkcije v teh primerih člani protialkoholnih društev pod kontrolo sodišča.

Čeprav naš kazenski zakonik tega izrecno ne odreja, vendar ni dvoma, da sme sodišče tudi pri pogojni obsodbi zaradi kaznivega dejanja, storjenega v pijanosti, staviti pogoj, da mora obsojenec med preskusno dobo vzdrževati se zlorabe alkoholnih pijač.

S tem, kar smo pravkar navedli, še niso izčrpani predpisi naše kazenske zakonodaje o pijanstvu in pijancih. Niso redki primeri, da postane oseba vsled totalne pijanosti popolnoma nevrtačunljiva ter zagreši v takem stanju kaznivo dejanje. Storilčeva nevrtačunljivost izključuje kazensko odgovornost (§ 22., odst. 1., k. z.). Da ne ostane pijanec, ki je storil zločin v takem stanju, nekaznovan, je uvedla naša zakonodaja posebno dejanski stanje pijanosti (selbstverschuldete Trunkenheit). Kdor se z uživanjem močnih pijač ali opojil tako upijani, da postane nevrtačunljiv, in stori v takem stanju kaznivo dejanje, ki se preganja po službeni dolžnosti, se kaznuje, ne zaradi storjenega dejanja, marveč zbog same pijanosti z zaporom do enega leta ali v denarju do 10.000 dinarjev (§ 166. k. z.).

Od delikta pijanosti je treba razlikovati primere, v katerih se nekdo privede v stanje nevrtačunljivosti vprav z namenom, da stori v takem stanju kaznivo dejanje ter si hkrati zasigura izgovor, češ da je bil nevrtačunljiv. V tem primeru je naklep nastal še v času, ko je storilec mogel trezno razmišljati; zato je tudi odgovoren za dejanje, ki ga je storil v stanju pijanosti (actio libera in causa).

V načrtu zakona o policijskih prekrških so predvideni še nekateri manj važni delikti, ki so zvezani s pijanstvom. § 130. tega načrta se glasi:

Z zaporom do 10 dni ali v denarju do 500 dinarjev se kaznujejo:

1. kdor ostane ponoči v krčmi ali drugem javnem zabavišču preko določenega časa vzlic opominu oblastnega organa, lastnika lokala ali njegovega zastopnika;

2. lastniki krčem, ki strežejo z alkoholnimi pijačami gostom, ki so v pijanem stanju.

Ako lastniki krčem store to kaznivo dejanje trikrat tekom enega leta, se sme izreči tudi odvzem pravice za obratovanje za dobo od enega do treh mesecev.

§ 132. omenjenega načrta pa vsebuje še to-le določbo:

Kdor se pojavi pijan na javnem prostoru in stori v takem stanju izgrede, se kaznuje z zaporom do treh dni ali v denarju do 150 dinarjev; ob povratku se sme izreči tudi prepoved, zahajati v krčme, ali zaščitni nadzor.

Kaznovanje omenjenih prekrškov bo spadalo v pristojnost upravno-policijskih oblasti.

III.

Takšne so osnovne smernice jugoslovanske zakonodaje, ki zasledujejo smoter pobijanja alkoholizma med ljudstvom in v prvi vrsti med mladino.

Uspeh te borbe je odvisen od mnogih činiteljev. Državne in samoupravne oblasti morajo storiti vse radi doslednega in strogega izvajanja predpisov, s katerimi se mladina varuje pred zlorabo alkohola. Starostno mejo v pogledu zaščite maloletnikov je treba povečati. Poleg že obstoječih omejitev naj se v interesu mladega rodu prepove prodaja alkoholnih pijač pri sportnih in drugih mladinskih prireditvah, šolskih slavnostih, plesnih vajah itd. Večjo pažnjo je treba posvetiti prisilnemu zdravljenju pijancev iz navade in evgenični zakonodaji. Propaganda treznosti med mladino naj se izvaja v širšem obsegu in po smotrnem načrtu. Vsak posameznik pa se mora pridružiti temu boju, zavedajoč se svoje soodgovornosti za bodočo usodo naroda.

Jagodič Vojko, strokovni učitelj:

SMERNICE DELA PROTI ALKOHOLIZMU S POSEBNIM OZIROM NA MLADINO

Raziskavanje in proučevanje slovenskega alkoholizma v zadnjih letih nas je privedlo do spoznanja, da je alkoholizem ena najtežjih, najbolj kompliciranih in najbolj vkoreninjenih slovenskih ljudskih bolezni. Da smo prišli do tega spoznanja, da imamo za to spoznanje tudi dokaze, to je vzroke in njih posledice, je brez dvoma velik napredek. Ostati samo pri tem spoznanju pa nikakor ni dovolj. Mi vsi živimo v napačnem prepričanju, ko smo skoro uverjeni, da bodo že same ugotovitve zadostovale, da se bo dejansko stanje spremenilo v pozitivno smer. S tem, da ugotovimo neko bolezen, njeno stanje in nevarnost, še ni dano nikako jamstvo, da se bo bolezen ozdravila. Treba je napisati recept, kupiti zdravila in potem — nikakor ne prepustiti bolnika, da bi se zdravil sam, marveč je dolžnost zdravnika, da budno zasleduje, če se bo bolni tudi res in pravilno zdravil. Prav isto velja za naš alkoholizem. Alkoholizem je naša narodna bolezen. Ugotovili smo njeno stanje in nevarnost. Zdaj bo treba napisati recept, kupiti zdravila in potem — potem je veliko vprašanj še odprtih. Toda eno je gotovo: Ozdravil bo naš narod od alkoholizma samo, ako bo to kot bolnik tudi resnično hotel. Brez njegove lastne volje, zaupanja in želje po zdravju mu ni pomoči.

V pričujoči razpravi bi samo hotel sprožiti vprašanje, kako naj bi ozdravili naš alkoholizem. Zdi se mi, da moramo razčistiti še nekaj vprašanj, preden nam bo mogoče dati določene smernice in jamstva, kako priti slovenskemu alkoholizmu v okom. Zato smernice za to delo, nikakor pa ne že povsem izdelan načrt. In še to je važno, da hočem govoriti o smernicah za zaščito mladine pred alko-

holizmom. V koliko zadeva to vprašanje celotno vprašanje slovenskega alkoholizma, bomo videli v teku razpravljanja.

Kako torej rešiti mladino pred alkoholizmom, to je, kako zmanjšati ali odpraviti posledice alkoholizma med slovensko mladino?

Podane smernice hočem opreti na dosedanje izkušnje in na vse to, kar o slovenskem alkoholizmu vemo. Zato bom odgovoril v strnjeni obliki na sledeča vprašanja:

1. kakšen je bil do danes delež otrok in mladine v razvoju reševanja slovenskega alkoholnega vprašanja;

2. kaj so nam pokazala najnovejša raziskovanja alkoholizma med slovensko mladino in kakšna je prognoza za bodočnost, ter

3. kaj bi bilo treba pri organizaciji zaščite mladine pred alkoholizmom upoštevati in napraviti.

I.

Zgodovinski pregled slovenskega protialkoholnega delovanja nam pove, da se je mladina v slovenski protialkoholni borbi do prehoda v 20. stol. malo jemala v poštev. To nam postane razumljivo, če pomislimo, da so si prvi slovenski protialkoholni borci postavili geslo: »Boj pijančevanju«. Da pijančevanje od vseh početkov ni bilo razumeti v širšem pomenu besede, to je splošnem pitju alkoholnih pijač, marveč v ožjem, kako zmanjšati število pijancev, to je krvnih alkoholikov v deželi. Vizitacijska poročila ljubljanskega škofijskega arhiva nam par sto let nazaj naštevajo »glavne napake ljudstva: pijančevanje in preklinjanje, proti katerim goreči duhovniki mnogokrat, toda z malim uspehom svarijo.«

Iz ohranjenega in dostopnega gradiva se da predvsem ugotoviti to, da že od vseh početkov slovenska protialkoholna akcija ni bila spontana, da ni bila sistematična. V opreki so si bili gospodarski, socialni in kulturni interesi pokrajine in ljudstva z zahtevami posameznikov, ki so se držali ome-

njenega bojnega gesla, kateremu se je ljudstvo, ki so mu bili po njegovem mnenju ogrožani življenjski, t. j. gospodarski interesi, tudi bojno razpoloženo, odzvalo, postalo je kljubovalno in končno brezbrizno. Zato imamo še danes dovolj sodobnih dokazov, predvsem v onih krajih, kjer ljudstvo živi od vinskega pridelka. Tam je protialkoholno delo v tradicionalnem pojmovanju smrtno osovraženo in sploh nemogoče.

Prvi, ki je na vprašanje najresneje in najtemeljiteje opozoril ter se odmaknil od takega pojmovanja vprašanja, je bil Slomšek, ko je zaklical mesto bojne parole »Žganju slovo, žganju vojsko!« srčni glas: »Čujte, čujte, kaj žganje dela!«¹ V tem njegovem klicu je bilo toliko modrosti in toliko skrite privlačnosti, da mu je ljudstvo instinktivno prisluhnilo. Za takratne čase je bilo težko najti za ta njegov klic socialno-psihološke razlage in osnove. Danes pa ga skozi stoletno perspektivo lahko pravilno ocenimo ne samo v socialno-psihološkem, marveč tudi v socialno-pedagoškem pogledu. Prav ta njegov klic predstavlja v zgodovini slovenskega protialkoholnega gibanja, najinteresantnejši dogodek.

Danes vemo, da posameznik ne more v tem vprašanju storiti nič, tudi majhna skupina ne in da je uspeh odvisen od ljudstva samega, od njegove volje in spoznanja. Le ljudstvo, ves narod kot celota, more napraviti nekaj za izboljšanje, pa naj velja to v kakršnem koli pogledu, za katero koli področje. Zato je potreben interes ljudstva, potrebna je vzgojenost, prepričanost, dvig volje in odporosti, da se ljudstvo, ko nevarnost spozna, tudi tej nevarnosti uspešno zoperstavi. Tako je Slomšek prvi zamenjal boj v pravem pomenu besede, t. j. nasilje z vzgojo, ki naj

---

¹ Knjižica, obsegajoča 123 strani, je izšla l. 1847. v prevodu Fr. Globočnika v Celovcu. A. M. Slomšek je napisal sicer samo predgovor, v katerem opozarja ljudstvo na pogubne posledice čezmerna uživanja alkohola.

vodi do spoznanja in dalje resnično zaželene rešitve, ki jo naj prinese res pravi način, metoda, ki ima jamstvo za trajne uspehe. In tako je še danes povsem sodoben ta Slomškov klic.

Ko se je začrtala v slovensko protialkoholno akcijo ta prva izrazita smer, ki bi jo lahko imenovali pedagoško smer, je vedno bolj postajala deležna pozornosti tudi mladina.

Zasluga pedagoške smeri v slovenskem protialkoholnem delovanju je, da je vpliv alkohola na mladino znova in znova uvrščala v aktualne slovenske pedagoške probleme. Toda vkljub temu, da je bila v razvoju vedno prisotna, vendar ni mogla toliko zrasti, da bi dozorela v sistematični načrt ali metodo. Tudi to je razumljivo. In vzroki so poznavalcu slovenske pedagogike, kakor sploh kulturne rasti slovenskega naroda lahko povsem razumljivi.

Zmes, ki je nastala iz stare in nove protialkoholne smeri in šole, je le s težavo šla v koraku z razvojem na drugih področjih narodnega prizadevanja, dokler se ni končno naslonila na tradicijo in tako zajadrala v 20. stoletje.

Znova se je začel »boj alkoholu«, »boj pijančevanju«. Zdaj seveda ne več samo med odraslimi, marveč tudi med mladino. Če bo kdo zašel v podrobnosti, ki so važne za pravo oznako vsake zgodovine in seveda tudi naše zgodovine slovenskega protialkoholnega gibanja, bo lahko prišel do zanimivih zaključkov. Ko je umrla stara generacija pedagoške smeri, je nastalo zatišje in le tu in tam je odmeval kak bojni klic. Potek in razvoj slovenskega alkoholnega gospodarstva, ki je stalo ves čas ob strani, je sadove pedagoške smeri polagoma absorbiral in tako ni vidnega ostalo skoro nič. To interesantno dejstvo, ki se zasledi v zgodovini zadnje polovice preteklega stoletja, je za Slovence poleg vsega drugega tipičnega tako značilen, da je težko najti bolj značilnega. Želja, ki se je porajala v narodu, da bi se iztreznil, postal močan, se otresel vsega, kar mu je stoletja in stoletja težilo pleča, je zamrla. Problemi, ki so terjali rešitve, so presegali voljo in moč naroda. Morda se tragika alkoholizaci-

ranega naroda nikjer ni pokazala v tako grozotni resničnosti kakor ravno pri nas Slovencih. Pred tako važnim zgodovinskim trenutkom kot je bila svetovna revolucija in vsi dogodki po njej, bi moral biti ves narod klen in zdrav do zadnjega moža, da bi si mogel sam izvojevati svoj prostor na soncu.

Spoznanje, da alkoholizem ni le individualna zadeva, ki bi se tikala posameznika ali njegove družine in morda še oblasti, ki ima opravka z njo, je prišlo prepozno. Da je alkoholizem socialno in narodno vprašanje, od katerega je odvisno tudi gospodarsko blagostanje ljudstva, je bilo spoznanje le redkih in ni prodrlo v širše plasti. Da povzroča alkoholizem higienske, narodno-gospodarske in etične naloge, ki ogrožajo sedanjost in prihodnost naroda, to spoznanje ni postalo resnična in dejavna zavest množic, ki so jim sicer oznanjali smrtno obsodbo, ne pa pokazali za življenje logičnih in pravilnih poti. Spoznanje za delo v to smer je bilo prišlo tako pozno, da ga niti narod sam ni občutil. Na podlagi tega vprašanja pa se je v naši slovenski medicini pričel povsem za takratne razmere nov pokret proti alkoholizmu in njegovim posledicam, ki bi skupaj s pedagoško smerjo lahko žel po nekaj letih že zadovoljive uspehe, če ne bi posegla vmes svetovna vihra.

Še drugo zanimivo psihozo lahko opazimo v tem času slovenske protialkoholne zgodovine. Tik pred svetovno vojno je v nekaterih slovenskih kulturnih delavcih nastal nemir. Zaostritev političnega, gospodarskega in socialnega stanja pred svetovno revolucijo je segla tudi k nam. Zaslutili je niso vsi, le nekateri. Kar je bilo takih tudi še v pravi slovenski pedagoški protialkoholni smeri, jih je povsem instinktivno prešinil nekak strah za mladino. Težko je v prvi sapi pokazati vse tisto, kar ovira otrokov razvoj v dobrega človeka. Tako je prišlo zadnje spoznanje pred velikim dogodkom: degeneracija! In degeneracija je ležala na potu otrokovega razvoja v dobrega človeka kakor gora. Degeneracija se je vlekla iz roda v

rodin potk ozdravljenju se je potegnila v nedogled. In ko je prišel tisti veliki dogodek, je svet vedel, da smo »po velikem uživanju špirita degenerirani Slovenci« in da od takih tudi Avstrija ne more mnogo pričakovati.²

Iz tega sledi, da je bilo slovensko protialkoholno delovanje tudi velikega nacionalnega pomena, ali pa bi vsaj moralo biti. Da ta nacionalni moment ni našel pravega odziva v protialkoholnem prizadevanju, nam je tudi lahko povsem jasno. Pri podrobnejšem zasledovanju zgodovine protialkoholnega gibanja večkrat lahko ugotovimo, da se je protialkoholna akcija približala pravilnim in zdravim osnovam le takrat, kadar je šlo za narodne interese in le manj za splošno ljudske. V slovenski nacionalni borbi je bilo pač treba posvetiti pozornost vsem gospodarskim, vzgojnim in splošno kulturnim vprašanjem. Zato lahko povsem vzporedno slovensko treznostno akcijo z večjim, odn. manjšim splošnim kulturnim razvojem, pri čemer analogno opažamo in tudi lahko presojava kvaliteto od kvantitete in uspehe z neuspehi.

V zvezi s tem bi povsem upravičeno lahko iskali potrditve teh izvajanj v zgodovinskem razvoju pri drugih malih narodih ali narodih sploh, pri katerih so bila aktualna v kritičnih časih vitalna narodna vprašanja, to je vprašanja njihovega bodočega razvoja kulturne, gospodarske in politične rasti. V vsakem nacionalnem pokretu je bila akcija za iztreznjenje naroda za dvig njegove moralne in fizične moči najjačja vzmet, pa tudi najboljša garancija za pravilen in resničen uspeh. In pri tej akciji je bila ravno vzgoja novega rodu, ki se je skoncentrirala okrog pedagoških smeri in udejstvanj, najmočnejša in najsolidnejša. In čim večja je bila potencia nacionalnega pokreta, večja pozornost se je posvečala vzgoji in vzporedno s to vsemu, kar ovira pravo in resnično fizično in duhovno rast mladine. In da je ena teh ovir, morda največja, ravno

---

² Robert Müller: »Kaj pričakuje Avstrija od svojega mladega prestolonaslednika.« Monakovo, 1915.

alkoholizem, se je vedno znova in znova ugotavljalo na posameznih primerih.

V novi čas so vzgojitelji mladine skušali stopiti temeljito, zavedajoč se povsem novega položaja, ki je nastal.

Človeštvo se je nahajalo v veliki krizi, ko je stari proizvodni sistem in z njim ves družabni red postal pretesen, preozkosrčen, a novi se pa še ni ustvaril. Svetovna vojna je uničila milijone in milijone narodnega premoženja, pohabila je milijone najboljših ljudi v mladostni delovni dobi, zapustila je težke bolezni in prerano umrljivost, mladim vojakom je položila v zdrave prsi kal bolezni. Z bedo in revščino, z gladovanjem in pomanjkanjem je zlomila mnogo mater, da so rodile le še duševne in telesne slabiče. Gospodarstvo je propadalo. Delomrznost se je razpasla in o morali je bilo težko govoriti. Razvoj pa je hitel z naglico, kakor še nikdar prej. Stare države so propadale, nastajale so nove, meje so se popravljale vsak dan. Nič ni bilo stalnega. Vsi so bili prepričani, da potrebuje slovensko ljudstvo, če hoče izlečiti in preživeti vse rane svetovne vojne: vzgoje za pošteno in smotreno delo.

»Začeti bomo morali z vzgojo samega sebe in z vzgojo širokih plasti. Zaceliti bomo morali rane, ki bolijo in pečejo. Ni treba teh ran skrivati in se jih sramovati, to ne dovede nikamor. Brez usmiljenja jih moramo odkriti, si jih ogledati natančno in pozorno; moramo jih spoznati, če nam je do tega, da jih ozdravimo. Ena izmed najnevarnejših in najzahrbtnejših ran, ki jemlje celim narodom in posameznikom smisel, veselje in voljo do dela, ki jim jemlje duševne in telesne moči, je alkohol.«

»Nas vzgojitelje in bodoče vzgojitelje zanima v prvi vrsti vpliv uživanja alkohola na možgane in s tem na razum in duševnost človeka, na misli, razsojanje in čustva. Naša naloga je, oblikovati človekovo duševnost, duševnost človeka in ne učenca, kajti nujno je danes, da pade zastarelo naziranje, češ vzgoja spada samo v šolo. Vzgoja mora zapustiti ozke meje šole, kajti vzgoje so potrebne danes široke plasti in mase, potrebna je je naša inteligenca, potrebni so je vsi sloji. Če hočemo torej oblikovati duševnost našega

človeka sploh, jo moramo dobro poznati in poznati moramo tudi vpliv alkohola nanjo.«³

Toda to spoznanje je bilo spoznanje le nekaterih pedagogov in je ostalo osamljeno.

Po svetovni vojni se je pričela slovenska protialkoholna borba znova z bojnim geslom: »Boj alkoholu in pijančevanju!« Zdaj seveda nekoliko zreleje in z večjim elanom, kar je gotovo pripisovati novim nacionalnim formacijam. Narodna vlada je takoj izdala ukaz, da se žganje ne sme točiti, druge alkoholne pijače pa zelo omejeno, tako po kvantiteti kot času. Ta ukaz je bil z gospodarskega stališča v celoti naperjen proti gospodarskim interesom večine slovenskega ljudstva. To je izzvalo še ogorčenje in tako se je ljudstvo takoj obrnilo v stran od treznostne poti tudi v novi državi. To znači in najizraziteje dokazuje, da je nagnjenost slovenskega ljudstva še vedno bila taka kot nekdanj in da vsa dotakratna protialkoholna borba v stvari ni dosegla nobenega pravega uspeha. To nagnjenost pa ni razumeti morda v vsakdanjem pomenu pojma razvade, marveč globlje. V bistvu je bila nagnjenost biološki pojem kot je še danes in prav tako kakor je sama po sebi tvorila socialno-medicinsko vprašanje, je tvorila tudi gospodarsko in kulturno vprašanje. Tako so ostali prav za prav vsi bistveni pogoji za alkoholizacijo naroda neizpremenjeni in ljudstvo se jim seveda povsem neorganizirano in nevedno ni moglo na noben način uspešno postaviti po robu.

Dediščina pedagoške smeri je pokazala, po prvih poročilih vseh takratnih šol, za mladino bivše Kranjske, da je imela takoj po vojni 482 šol s 94.896 otroki, od katerih je bilo 12.511 »Mladih junakov« in 15.120 »Mladih junakinj«. Takratna učiteljska protialkoholna zveza pa je imela 86 članov in 183 podpornikov. Če so te številke resnične in če ustrezajo takratnemu dejanskemu stanju, potem je bilo takratno stanje slovenske osnovnošolske mladine naravnost sijajno proti današnjemu, če primerjamo takratne podatke s tu navedenimi z ozirom na uživanje alkoholnih pijač med mladino.

---

³ Dr. F. Žgeč, Popotnik 1920.

Večina mladinskih organizacij je sprejela v program treznost ali vsaj gojitev treznosti. Iz leta v leto pa lahko zasledimo vedno več zahtev, da se mora prvenstveno posvečati pozornost mladini. Vzrok temu je vedno temeljitejša prodiranje spoznanja, da tisto zlo, ki se kaže na starših, še izdaleka ni tako veliko od onega, ki se pokaže na otrocih. Sodobne statistike za utemeljevanje zahtev sicer ni bilo, kot argumenti pa so pričele služiti stare ugotovitve še iz predvojnih časov. Tako n. pr. je bilo otrok okrog leta 1909. na štajerskem, predvsem v okolici Ptuja in Maribora, ki so pili mnogo žganja, 80 %.⁴

Leta 1915. je bilo med dijaki 478 abstinentov, in sicer srednješolcev 381, bogoslovcev 61, visokošolcev 11, učiteljskih 25. Protialkoholne organizacije in listi so bodrili dijake: »Vi dijaki, naše upanje in naš ponos, poslušajte svojih roditeljev in naš glas! Častno bodi za vsakega, kdor je abstinent. Proč s pomisleki, proč z obotavljanjem, pogum in vztrajnost veljata! Pokažimo ljubezen do naroda z odpovedjo, naše rodoljubje bodi heroično, abstinenca postani naša socialna last!«⁵

To so bile mestne šole. Na kmetih pa ni bilo delavcev in le redki so se oglašali z naravnost obupnimi klici, kot: »Žalostno je zares, ko mora priti učitelj ob sklepu šolskega leta do zaključka, da je prav za prav mlatil prazno slamo. Ni povsod tako, ali pri nas je. Kaj je pač temu vzrok? smo se spraševali. In obsodili smo v duši tisto zlo, tistega satana, ki gospodari po naših vinorodnih krajih natihoma, zahrbtno, da ga ni preveč videti: To je alkohol!« Ponovno se je pričelo poudarjati, da so otroci vinogradnikov zaostali v razvoju, slabo vzgojeni in nenadarjeni, da ne obiskujejo redno ne šole ne cerkve. Da bi se temu odpomoglo, je bilo na razpolago edino sredstvo, ki so ga takrat poznali, namreč to, da se v vsaki ljudski šoli pozovejo otroci, da se vpišejo med »Mlade junake«. Od njih se je zahtevala popolna vzdržnost od alkohola, tobaka in kletve. »Učitelj in katehet sta poklicana,

---

⁴ »Zlata doba«, 1909.

⁵ »Zlata doba«, 1915.

da poučujeta otroke in se v delu medsebojno podpirata.« Na isti način se je pričelo z organizacijo mladih junakov tudi v srednjih in visokih šolah, kjer so se pričeli ustanavljati abstinentni krožki.

Slovenska pedagoška protialkoholna struja je postajala vedno močnejša. Ker so se poizkusi, najti opore med ljudstvom, več ali manj ponesrečili, je hotela za stvar pridobiti mladino. Aktualen je postal sistematični protialkoholni pouk v osnovnih šolah in to v vseh razredih. Kot učni pripomočki naj služijo protialkoholni tisk, učila, ki nazorno kažejo po alkoholu poškodovane organe, protialkoholne slike in knjige ter predavanja, v srednjih šolah pa naj bo protialkoholni pouk priložnostni.

Priprava za pedagoško protialkoholno propagando pa je šla še korak dalje. Za uspešno poučevanje morajo biti pripravljeni tudi učitelji. Zato je potrebna posebna pažnja za vzgojo učiteljskega naraščaja, iz katerega se rekrutira pretežni del protialkoholnih borcev. Koliko se je vse to v resnici izvrševalo in izvršilo, je težko ugotoviti, kakor je tudi težko ugotoviti uspeh. Za pravilno primerjavo pač nimamo nobenih verodostojnih zanesljivih poročil, ki bi nam pokazale delo in uspeh za vso Slovenijo. Za tiste kraje, odnosno pokrajine pa, ki jih imamo, nam pa ni znana metoda, kako so se ti rezultati dobili. Tako smo v resnici brez podatkov.

28. aprila l. 1919. je bila izdana prva okrožnica od Višjega šolskega sveta v Ljubljani, ki je odredila, »da naj se majniški in drugi izleti šolske mladine prirejajo na ta način, da je uživanje alkoholnih pijač za učence ljudskih in meščanskih ter nižjih razredov srednjih šol popolnoma izključeno.«⁶ Decembra istega leta ugotavlja z okrožnico,⁷ da mnogo učencev že kar redno kadi tobak ter zato nareja vzgojiteljem, naj z dobrotno besedo razložijo učencem škodljive posledice kajenja ter jih svare pred njim. Februarja l. 1920. zopet z drugo okrožnico⁸ ugotavlja, da mladina v

---

⁶ Višji šolski svet. Štev. 2617, 28. aprila 1919.

⁷ Višji šolski svet. Štev. 19.202. 6. decembra 1919.

⁸ Višji šolski svet. Štev. 1914. 8. februarja 1920.

letih telesnega razvoja, zapeljana po slabih zgledih odraslih, uživa celo v neprimerni množini alkoholne pijače, da se je uživanje alkoholnih pijač med šolsko mladino razpaslo v »strašni meri« (dve tretjini šolskih otrok — samo na Kranjskem — že pije alkohol). Poziva vse učitelje, da se z vso vnemo udeleže boja proti alkoholizmu in odreja, da se vse učiteljstvo vseh šol nemudoma in z vso resnostjo opozori na razpise bivšega šolskega sveta,⁹ da naj se učiteljske konference ob vsaki priliki bavijo s tem vprašanjem in da naj bo protialkoholno delo stalna točka posvetovanj o telesni vzgoji mladine. Zlasti na učiteljskih je to potrebno in da morajo šolska vodstva ob koncu leta poročati na pristojno šolsko oblast, kako ta akcija napreduje. Oktobra istega leta narejajo¹⁰ ustanovitev »Mladih junakov«, z okrožnico¹¹ naslednjega leta želi, da se število Mladih junakov-abstinentov stalno dviga ter daje osnutek tozadevnega formularja za statistiko. Nato sta sledili dve okrožnici, ki se sklicujeta na spredaj omenjene. Od 12. februarja leta 1924. pa do 16. oktobra 1931. ni bilo nobene okrožnice na šole, ki bi omenjala protialkoholno delo, a vsaj opozarjala na prejšnje razpise. Šele s tem zadnjim datumom je Kraljevska banska uprava opozorila vse šole, da še vedno veljajo prejšnji razpisi. 25. februarja 1932. pa je ministrstvo prosvete z odlokom P. br. 2893 odredilo, »da morajo učenci vseh narodnih, meščanskih in srednjih in strokovnih šol v resoru ministrstva prosvete kot trezvenjaci pripadati samo »Savezu trezvene mladeži« — in prejšnji odloki in izdane naredbe ter priporočila, ki se ne bi zlagali s to naredbo, prenehajo veljati.

Toda če se povrnemo nekoliko nazaj, se je uspeh v šolah, odn. pri mladini hotel doseči tudi na drug način.

---

⁹ Višji šolski svet za Kranjsko: št. 3868 z dne 19. julija 1910., št. 1365 z dne 7. marca 1912.; št. 475 z dne 12. avgusta 1917. Višji šolski svet za Štajersko: št. 2235 z dne 10. marca 1912.; št. 6356 z dne 14. julija 1904.; št. 3—4, 209—215 z dne 9. septembra 1907.; št. 3—2738—2 z dne 16. okt. 1908.; št. 4—817—1 z dne 10. avgusta 1909.

¹⁰ Višji šolski svet. Štev. 12.668 z dne 26. oktobra 1920.

¹¹ Višji šolski svet. Štev. 3699 z dne 26. marca 1921.

Izdelale naj bi se namreč primerne postave zoper zlorabo alkohola pri mladini, za kar naj poskrbe narodovi predstavniki, to je poslanci. Do osnutka takih postav je, kakor že omenjeno, prišlo, toda do uzakonitve pa ne in tako je spet padel glavni delež na šole in učiteljstvo. Tako je imel zopet »Učitelj v boju zoper alkoholizem«¹² »Mali protialkoholni katekizem«.¹³

Vendar pa se začuti v dveh, treh letih po svetovni vojni zelo velika agilnost še predvojnih organizacij. Izgleda, kakor da bi se vrgli vsi stari »borci proti demonu alkoholu« v borbo »za življenje in smrt«. Toda vsa ta hrabra vojska, ki se je zavedala velikih žrtev alkohola, je napadala brez orožja, poleg tega pa je bila tudi v veliki manjšini. Nasproti njej je stala milijonska armada ljudstva, po večini zakoreninjenega v zemljo, ki je rodila in bo še dolgo rodila le vino, in sicer ne dobro, marveč slabo vino, nasproti njej je stala armada 200.000 šolskih otrok, ki so sicer čuli marsikaj lepega in poučnega o treznosti, zmernosti in samopremagovanju, toda vsi ti otroci so stali do vratu v toku življenja, ki ga je gnal in mu kazal pot povojni čas z vsemi svojimi gospodarskimi, kulturnimi in političnimi zmedami.

Ko le ni šlo kot so želeli, je bilo treba misliti na pravilno formacijo protialkoholne propagande, ki naj bi našla rešitev v koordinaciji in kooperaciji vseh zainteresiranih institucij, odn. korporacij. Zato so se združile za protialkoholno akcijo vse one korporacije, ki so bile kakor koli dolžne ali obvezne sodelovati v protialkoholnem pravcu.

Tako se je pričelo z delom na različnih področjih. Toda sistem? Metoda? To vprašanje je ostalo povsem odprto in nerešeno, kakor je ostalo odprto in nerešeno vprašanje sistema in metode v šolah za mladinsko protialkoholno vzgojo. Pozitivni uspeh je pa vsa akcija vendarle imela, ta namreč, da so pričeli misliti na organično vključevanje alkoholnega vprašanja v vsa ostala slovenska vpra-

---

¹² »Učitelj v boju proti alkoholizmu.« Sestavila J. Štrukelj in R. Horvat. Ljubljana, 1911. Izdalo in založila društvo »Abstinent«.

¹³ »Mali protialkoholni katekizem za male pa tudi za velike.« A. Mrkun. Izdalo društvo »Abstinent«, Ljubljana, 1910.

šanja. Alkoholno vprašanje se je pričelo polagoma približevati najbolj konkretni bazi, namreč reformi alkoholnega gospodarstva pri nas. In ker ni podatkov, da bi mogli to prizadevanje objektivno ugotoviti in utemeljiti, je nemogoče z ozirom na ta čas slovenskega protialkoholnega dela postaviti kakršno koli diagnozo in še manj seveda prognozo in zato je težko navesti vpliv, ki naj bi ga imela ta smer protialkoholnega gibanja na šolo in rezultate njene vzgoje.

Lahko pa bi omenili ob tej priliki še neko zanimivo dejstvo, to namreč, da je postala predmet pozornosti tudi splošna ljudska vzgoja, ki jo je ves protialkoholni pokret začel pogrešati prav tako kakor pred 80 leti. Glas »Čujte, čujte, kaj žganje dela!« je postal spet aktualen. Zdaj so se tej pedagoški smeri, ki se je razgrnila na celotno ljudsko vzgojo, pridružila moderna vzgojna propagandna sredstva kakor: Skioptikon, film, tisk, higiena itd. Toda uspešnost vseh teh sredstev pri nas še ni bila preiskana, bilo pa tudi ni pravega odnosa in pojmovanja teh sredstev za splošno kulturno propagando. Zato je uspeh moral izostati po vseh nujnostih razvoja in se umakniti za nedoločen čas, prav za prav do tja, ko bomo znali vse te sile pravilno uporabiti, odn. izrabiti tako v propagandne, predvsem pa v vzgojne svrhe.

Iz vsega tega čudovitega labirinta slovenskega protialkoholnega delovanja je bilo težko najti izhod. Za to, kje naj se dela, kaj naj se dela in kako naj se dela, ni bilo jasnosti, pa tudi ne doslednosti. Sile protialkoholnega dela so se poleg tega vpogle v 15 letno borbo: ali abstinenca ali zmernost? Ta borba se je pričela razblinjati z rezultati novih pedagoških struj, novega pojmovanja vzgojnega objekta in subjekta, novih pogledov na vzgojne naloge in sploh bistvo vzgoje, ki je potenciralo vrednotenje fizično in duševno zdrave mladine za bodočnost naroda in države. Nova socialno-medicinska gledanja na mladino, ki so tudi pričela prodirati vzporedno, pa tudi z roko v roki z novimi pedagoškimi strujami, so se pač postavila na stališče, kakršnega mora zavzemati vsak zdravnik, ki hoče ozdraviti bolezen — to je abstinenco. To si moramo razlagati sicer tudi na ta način, da so bili prav zdravniki prvi, ki so pričeli

domnevo o degeneraciji slovenskega naroda tudi znanstveno in statistično dokazovati.

»Osnovni predpogoj boja proti alkoholizmu je popolna abstinenca. Samo popolna abstinenca bo iztrgala slovenski narod boleznim, trpljenju in revščini, ki so le premnogokrat posledica pijančevanja. Žalibog starejši po večini ne razumejo utemeljenosti te zahteve, zato se je treba obrniti predvsem k mladini. Da je treba mladino protialkoholno vzgajati, to zahtevajo vsi resni vzgojitelji brez debate.«¹⁴

V smislu tega poziva so sledile več ali manj vse druge mladinske organizacije in institucije. Za šolsko mladino pa je veljalo, da naj bo organizirana v samostojni organizaciji »Mladi junak«. Obvezen protialkoholni pouk naj se vpelje v osnovnih in srednjih šolah, zato pa naj se v ta namen izdajajo protialkoholni učbeniki.

Znova je treba ugotoviti, da uspehov tega prizadevanja ni mogoče pokazati. Vemo le, da se je ta protialkoholni pokret v smeri abstinence pričel zelo agilno in z velikimi nadami, toda pripomniti pa je tudi treba, da se je delo omejilo le več ali manj na mesto, odnosno kulturna središča in le manj ali pa skoro nič na kmete.

Ko so slovenski protialkoholni delavci napravili tam okrog l. 1930. nekako bilanco svojega dela, so se ozrli nazaj in skušali dognati, katere napake so delali in kdo je premalo delal za iztreznjenje naroda, ki je bil po svojem zvanju za to poklican. Ugotovili so, da je bila prva in največja napaka ta, da se je protialkoholna organizacija postavila preveč na stališče zmernosti. Zmernost ni in ne bo uspešno sredstvo proti alkoholizmu.

Za drugi vzrok neuspeha so smatrali nevztrajnost protialkoholnih bojevnikov.

Mnogi niso šli na protialkoholno fronto iz bojazljivosti. Bali so se zaničevanja, zasmehovanja, nasprotovanja. Abstinente so smatrali za nenormalne ljudi.

---

¹⁴ Iz poziva javnosti, ki so ga podpisali dr. Justin, dr. Meršol, dr. Mikič, dr. Pirc, dr. Rak in dr. Šarič. Objavljen v listih v januarju in februarju 1926.

Nekateri se protialkoholnega dela niso lotili iz obupa, češ: Saj ni pomoči, saj nobena beseda nič ne pomaga. Neumno je siliti z glavo skozi zid. Ljudje so pili, pijejo in bodo pili.

Zvani po svojem zvanju se niso oklenili novega gibanja iz komodnosti. Če ljudje pijejo in umirajo zaradi nezmernosti, saj so sami krivi.

Kot glavni vzrok neuspešnega protialkoholnega boja pa so smatrali neznanje, nepoučenost inteligence in ljudstva. Prvo orožje zoper alkoholizem je pouk. Ljudstvo mora najprej svojega sovražnika spoznati, potem bo šlo v boj zoper njega. Da morejo voditelji ljudstvo poučevati, morajo biti sami v alkoholnem vprašanju dobro poučeni. Tako so spoznali zgrešeno stališče protialkoholne taktike.

Tudi tu lahko ugotovimo, da je narod ali bolj ljudstvo ostalo z vso svojo pristnostjo in tradicijo tam, kjer je bilo. Ves gospodarski, socialni, kulturni in politični razvoj je šel svojo pot in »kapital« si je znal povsem dosledno in po svoji morali tudi upravičeno podrediti »maso«. »In če ljudje pijejo, naj pijejo v božjem imenu in če radi tega umirajo zaradi nezmernosti, naj umirajo, saj so sami krivi.«

II.

Novejše gledanje in pojmovanje treznostne kulture in dela za vzgojo in zdravje slovenske mladine datira z letom 1930. Dočim je javnost ostala za protialkoholno vprašanje več ali manj desinteresirana, niso ostali desinteresirani slovenski kulturni in socialni delavci, ki so imeli stalno opraviti s socialnimi pojavi, katerih vzroki so vedno vodili nazaj k staremu posrednemu zlu, k alkoholu. Čim bolj je šlo njihovo delo v globino k jedru, pogosteje so našli na direktne vplive alkohola na vse smeri ljudskega udejstvovanja. Nujno ni sicer šlo zato, da organizirajo protialkoholno propagando v predvojnem smislu, čeprav so jim znanstveni in z velikim trudom dobljeni uspehi kazali često porazne rezultate. Njim je šlo predvsem za resnico, ki naj bi kot

osnova služila iskanju prave poti in načina za izboljšanje in dvig življenjske sile malega naroda. Nič več ni bilo samo to važno, kaj se pije in koliko se popije drugod in v Sloveniji, marveč kje in zakaj se pije ter kakšne posledice so tu in tam, to je v tej in tej slovenski vasi, mestu ali sploh kraju in kako tudi ti kraji radi tega propadajo ter kakšna je odvisnost alkoholizma do vseh drugih socialnih vprašanj. Poleg surovosti in zločinstva ter moralnega razkroja je postal aktualen tudi gospodarski, politični (v pravem smislu besede), socialni in kulturni problem in z vsemi temi splošno slovenski.

Ali moremo mirno gledati, kako druga ljudstva okrog nas fizično rastejo in se množijo, medtem ko naš tako zelo obdarjen narod čim dalje nagleje tudi številčno pada. Kako tonemo v blaznem alkoholizmu in zapravljamo, dočim drugi pridno delajo, napregajo vse svoje sile in štedijo? Kako vsi zli elementi sodobnega življenja segajo že po našem preprostem kmečkem človeku in ga vlečejo v vrtinec, v katerem grozi fizična in moralna propast. Ali naj doživimo tragedijo malega naroda, ki se ni znašel in ni zbral vseh svojih notranjih odpornih sil, da s treznim življenjem in delom premaga sodobne težave in izkušnje in se uveljavi tako, kakor moremo pričakovati od njegovih talentov?!

Predvsem je treba ugotoviti, da se z novim gledanjem na vprašanje alkoholizma niso več zadostili raziskovalci s površnimi ugotovitvami. Zunanji izraz s posledicami vred je stopal vedno bolj v ozadje, v ospredje raziskavanja pa je pričelo stopati bolj in bolj odkrivanje povzročitelja alkoholizma. Alkoholizem se je pričel smatrati za ljudsko bolezen, bolezen, ki jo mora nekdo povzročati. Kdo je povzročitelj, kdo jo pospešuje, kaj ji daje ugodna tla, da tako bujno uspeva in tako bogato žanje? Korak za korakom v to smer je pričel odkrivati povsem nove poglede na vprašanje alkoholizma.

Že takoj ob prvem koraku zasledimo ugotovitev, »da uživanje alkohola ni kaka razvada, ampak izvira iz načina dela in gospodarstva in iz nezdravih okoliščin.«¹⁵ Vse ne-

¹⁵ Josip Jurančič: »Iz šole za narod«, Slov. šolska matica, Ljubljana, 1930., stran 23.

gativne pojave, ki jih povzročča uživanje alkohola, ne smemo pripisovati samo uživanju, marveč tako, »da jih alkohol samo sproži, posredno in trajno pa jih povzročuje delovni način, slabo gospodarstvo, dušljive okoliščine«. Če se v to misel nekoliko zatopimo in ji sledimo, potem se nam odpre pogled še dalje, »da alkoholizem žanje v resnici tam, kjer kapitalizem in staroversko kmetovanje pasivnih krajev iztiskata poslednje sile in zadnje krvne kaplje iz izmučenih teles delavcev in kmetov«. To je prvi zamah velikega prebujenega gledanja na svet in življenje. Socialna bolezen mora imeti socialne vzroke, bolezen, ki se vleče že stoletja in stoletja brez ozdravljenja, mora gotovo biti zakoreninjena v ljudstvu, mora biti v neki vzročni zavisnosti z vsemi tistimi bistvenimi pojavi, ki spremljajo ljudstvo na njegovi poti od vsega začetka in ki se jih ni moglo otresti skozi vso svojo razvojno dobo. Trditev, da je vsak človek prepričan, da alkoholizem »daje moč«, mora biti utemeljena in tvori samo en korak do »bega iz življenja« v pozabo.

Zavisnost alkoholizma od splošnih gospodarskih in socialnih razmer je v tej dobi prvič jasno izražena. Torej ne smatrati alkoholizma samo za ljudsko razvado, strast, pokvarjenost itd., marveč za nujno posledico vsega njegovega nepravilnega, pomanjkljivega in okrnjenega razvoja.

Če si skušamo sedaj s tem ključem odpreti vrata dalje preko naslednjega praga, je pač razumljiva, čeprav obupna ugotovitev, da je »prva velika krivica, ki se otroku dogaja, ta, da je v pijanosti spočet.«¹⁶ Da se to ne ugotavlja neznano kje, marveč v naših slovenskih Halozah, kjer je revščina in kjer vino ne gre v promet, nas mora še prav posebej voditi k razmišljanju. Kaj naj to pomeni, da je otrok v pijanosti spočet? To pomeni, da bo otrok v pijanosti spočet živel kot član naroda in da bo to, kar je s seboj na svet prinesel, oddal zopet svojemu potomcu in tako se ta veriga najbrž nikoli ne bo pretrgala. Toda tu končno ne gre za en sam primer. Če k temu samo primaknemo življenjsko bilanco Slovenije, meramo ob ugotovitvi, da izkazujejo ravno vinorodni okraji največji vitalni indeks, pomisliti,

---

¹⁶ »Sodobnost«, 1937.

kako je s kvaliteto tega naraščaja. Tako se nam odpre predal s sto in sto vprašanji, ki so ostali do danes nerešeni. V tem zaklenjenem predalu zaslutimo, da se z otroki, pod vplivom alkohola, dogajajo stvari, ki bi jih nikoli ne smel dopustiti noben kulturni narod.

V tem času ugotavlja evgenik: »Alkoholno obremenjenost najdemo v 53 rodovinah od 63 (84,2 %). Često je ta obremenjenost obojestranska (18 krat, 28 %), v ostalem bolj po očetovem (16 krat, 25,4 %) ali materinem rodu (19 krat, 30,2 %). Odstotki so si prav podobni, skoro enaki, a obupno visoki. Tu je šteta obremenjenost prednikov brez staršev, če pa upoštevamo, da v nekaterih primerih pijo še starši (ne pa drugi predniki), potem najdemo komaj 5,6 rodovnikov brez alkoholne obremenitve. Mislim, da je tu vsak komentar odveč — številke govore preveč jasno.«¹⁷

Leta 1937. smo dobili življenjsko bilanco Slovenije¹⁸ od l. 1921. do l. 1935. Avtorja v predgovoru navajata tole:

»Bolj kot drugod je za slovenski narod važno, da vemo, kako napredujemo. Toliko rojakov imamo za mejami naše države, a vsega skupaj nas je tako malo, da nam mora biti dragocen vsak posamezni narodni ud. Vedeti moramo, v kakšnem številu in pod kakšnimi pogoji dobivamo nov naraščaj in znano nam mora biti število tistih, ki so nehali biti sestavni del naroda. Ta »bilanca narodovega življenja« je med nami hudo nepoznana, čeprav bi ravno njo morali vzeti za podlago vsakemu narodnemu, ekonomskemu ali socialnemu delovanju.«

Življenjska bilanca Slovenije je ugotovila med drugim, da je l. 1935. štela Slovenija 1,177.821 prebivalcev, da je v petletju 1921.—1925. bilo v Sloveniji 164.000 rojstev, v petletju 1931.—1935. le še 151.000, da gremo torej Slovenci z zapadnimi narodi v pogledu bele kuge hitreje kakor v

---

¹⁷ Dr. Božo Škerlj, priv. doc., Ljubljana: Socialno antropološka študija k vprašanju manjvrednega otroka. Slovenska šolska matica, 1933.

¹⁸ Zdravje v Sloveniji, I. knjiga: življenjska bilanca Slovenije v l. 1921.—1935. Dr. Bojan Pirc, dr. Ivo Pirc. Izdanje Higienškega zavoda v Ljubljani.

pogledu kulturnega napredka in da lahko imenujemo zmanjšanje rodnosti v zadnjih petih letih naravnost rapidno, da velika večina prebivalstva Jugoslavije ne pozna takšnega zmanjšanja rodnosti kakor Slovenija, da je rodnost za vse okraje v zadnjem triletju padla na 24, torej za 20 % in da lahko zaključimo, da so zadnja tri leta v znamenju katastrofalnega padca, da se rodi v Sloveniji povprečno 2500 otrok vsako leto izven zakona, kar predstavlja nad 11 % vseh rojstev, da število nezakonskih otrok presega vse druge kraje v državi in da je od teh 2500 nezakonskih otrok 2000 samo na Štajerskem, da imajo največjo in splošno umrljivost vinorodni kraji, kar dokazuje, da mora v teh krajih biti na delu činitelj, ki ga v drugih krajih ni, da ta ne dopusti, da bi se tudi tukaj umrljivost zmanjšala tako kot drugod, da umrje največ novorojenčkov v vinorodnih krajih, da je tudi umrljivost za jetiko največja v vinorodnih krajih, da je v vinorodnih krajih tudi največja umrljivost za kapjo in srčno napako, in da se največ umorov in ubojev izvrši tudi v vinorodnih krajih.

Te ugotovitve življenjske bilance Slovenije sicer nikjer ne omenjajo, da je morda edini činitelj alkohol, toda vsakemu je lahko takoj jasno, da je med ostalimi vzroki prav gotovo v najtesnejši povezanosti tudi alkohol.

Z vsemi temi ugotovitvami pa je prodiralo naziranje, da se vsa ta vprašanja ne morejo reševati brez pomoči in sodelovanja celokupnega naroda. Treznostnemu pokretu so bila potrebna sredstva in avtoriteta. Duh treznostne propagande se mora spremeniti. Zato naj prevzame delo za treznost in moralno vzgojo naroda oblast, ustanovi naj posebne referate, izda zakon o alkoholizmu, še prav posebej pa pazi na izvrševanje tistih zakonov, ki ščitijo mladino pred alkoholizmom; izvoz sadja, grozdja in vina naj se poveča in uvede žlahtne vinske trte ter šmarnica iztrebi, predvsem pa, izvedejo naj se socialne reforme, ki so v zvezi z reševanjem alkoholnega vprašanja.

Vse to že izzveneva v trezno in premišljeno socialno in gospodarsko reformno politiko. Leta 1938. je prvi slovenski treznostni teden smatral za potrebno, da točno formulira vpliv alkoholizma na zdravstvo, vzgojstvo, gospodarstvo in

družinsko življenje. Razne statistične analize življenjske bilance Slovenije so po dveh letih raziskovanja pokazale, da je vpliv alkoholizma na ljudsko zdravje velik in da izpodjeda naše narodno telo. Visoka umrljivost v vinorodnih krajih v zvezi z nazadovanjem rojstev v vseh okrajih in mestih nesporno ogroža naravni razvoj slovenskega rodu. V tem času že zasledimo smelo trditev, da bi bila lahko življenjska bilanca Slovenije pozitivna, ako bi ne bilo pogubnega vpliva alkoholizma. Raziskovanja duševnega in telesnega razvoja mladine so dalje dokazala, da so negativni znaki največji tam, kjer je možnost vpliva alkohola na mladino največja. Odnos alkoholizma do šole se je ponovil po 30 letih z nekoliko spremenjeno stilizacijo, da namreč duši šolo tako, da pod njegovim bremenom vidno hira. In končno so sociografska raziskovanja dala nesporen dokaz, da je alkoholizem najbolj razširjen tam, kjer so socialne razmere najslabše in da gre z njimi roko v roki bodisi v pozitivno ali negativno smer. Alkoholizem in gospodarska struktura Slovenije sta med seboj močno povezana, raziskovanja pa dokazujejo, da naša gospodarska politika ni usmerjena tako, da bi se vse naše prirodno bogastvo smotrno izkoriščalo za napredek in zdravje naroda. Prav tako pa je važna tudi ugotovitev, da se delu za iztreznjenje slovenskega naroda posveča še vedno premalo pozornosti in brige tako od javne kakor zasebne strani.

Vse te ugotovitve so izzvale gotove zahteve, odnosno želje, s katerimi naj bi bile izražene obenem tudi smernice za bodoče delo. Predvsem to, da naj se vpliv alkohola na duševno in telesno zdravje slovenskega ljudstva, prav posebej še mladine, temeljito zasleduje in raziskuje, da je pri treznostnem delu pogoj za uspeh zaščita družine pred alkoholizmom, da je potrebna gospodarska in socialna preosnova v taki meri, da bo delo za treznost in odstranjevanje pogubnih vplivov alkoholizma sploh mogoče in da naj prevzame iniciativo in strokovno vodstvo pri tem delu forum, ki je teoretično in praktično dovolj podprt in usposobljen. Za ta forum pa je neobhodno potrebno priznanje tako javnih kot zasebnih krogov, s čimer naj se vpostavi izgubljeni

avtoriteta za merodajno presojanje vseh socialnih, gospodarskih in kulturnih momentov pri treznostnem delu.

Če nekoliko podrobneje analiziramo vse zgoraj navedene misli, potem se nam izlušči prav za prav v bistvu ena sama, ki je glavna: za treznostno delo, bodisi v katerem koli pogledu, torej tudi za zaščito mladine pred alkoholizmom, je potrebno enotno vodstvo, ne glede na to, ali je to vodstvo oblastno ali zasebno. Na uspehu je zainteresiran narod kot celota.

III.

Omenili smo, da so novejša raziskavanja razširjenosti in posledic alkoholizma upoštevala gospodarski, socialni in kulturni moment. Za določitev smernic bodočega protialkoholnega delovanja si moramo poleg zgodovinskega pregleda in poznavanja sodobnega gledanja na vprašanja slovenskega alkoholizma biti tudi na jasnem o rezultatih, ki so jih najnovejša raziskavanja pokazala. Samo ti rezultati so nam lahko edin in pravilen kažipot za podrobno organizacijo dela. Ako bi jih skušali prezreti, potem bi se utegnilo zgoditi isto, kar se je zgodilo vsem onim delavcem, ki so delali pred nami: taval bi v slepi ulici in klicali po pomoč, sami pa si ne bi znali pomagati.

Vinogradništvo je tehten faktor v narodnem gospodarstvu Slovenije. 3 % celotne površine ali 25.000 ha zemlje je posajene s trto. Od teh 25.000 ha vinogradov je 75 % v taki legi in na taki zemlji, ki po dosedanjih ugotovitvah ni sposobna za drugo rastlinsko kulturo, edino morda za pogozditev ali deteljišča, nekatere pa niti za to ne. V štirih okrajih Slovenije je vinogradstvo važna, v 10 pa sploh najvažnejša kmetijska panoga, od katere dobiva kmetovalec glavni dohodek, s katerim oblači sebe in družino, plačuje davke in delavce, kupuje potrebno orodje in vzdržuje posestvo. V teh krajih se preživlja od vinogradništva nad 300.099 ljudi. Letni pridelek znaša 350.000 do 600.000 hl in znaša njegova letna vrednost 200 do 240 milijonov dinarjev. Čeravno je vinogradništvo v precejšnji krizi radi nizkih cen

in otežkočene prodaje vina, je denarno najbolj obremenjeno in daje javnim oblastem, kakor občinam, mestom in banovini velike dohodke, ki se uporabljajo v kulturne, gospodarske in socialne namene.

Zgoraj omenjeni forum se je izoblikoval v Ligo proti alkoholizmu. Ta je kot edina predstavnica slovenskega protialkoholnega delovanja smatrala za potrebno, da ob svojem prvem nastopu v javnosti določi odnos do abstinence, zmernosti in pijančevanja. Abstinenco je smatrala za najvišji cilj, ki ga je mogoče doseči v njenem delu. Popolna abstinenca med slovenskim ljudstvom pa je nedosegljiva, dokler se gospodarska in socialna struktura Slovenije ne izpremeni. Za abstinenco med mladino pa ta razlog more povsem odpasti. Prav gospodarska in še posebej vinorodna struktura Slovenije zahteva, da obvelja za slovensko ljudstvo, ne všteti mladino do polnoletnosti, princip zmernosti. Za pijančevanje pa ni nobenega gospodarskega razloga in opravičila in ga mora zato imeti za najhujšo narodno nesrečo.

Na videz so ti principi vsakdanji in malenkostni. Toda tvorijo osnovo za vse nadaljnje delo. Pa ne samo to. Določen je okvir, z njimi je dana možnost vsega nadaljnjega logičnega in načrtnega dela.

Ako računamo konkretno s temi dejstvi, potem bi bila opustitev vinogradništva iz gospodarskega in socialnega vidika za tako majhen narod prevelika škoda, če bi seveda ne našli za to neko protiutež. Ta moment, ki je pri vsem treznostnem delu najmočnejši, zahteva konkretno gospodarsko rešitev. Mnenja so različna. Dosedanja praksa nam pove, da naš vinogradnik proda najmanj 80 % pridelanega vina, če ga le prodati more. Prodaja vina pa ni vnaprej zagotovljena. Odvisna je od slučaja do slučaja. Cene tudi niso stalne. Konkurenca svobodna. Vse to nam narekuje rešitev v tako smer, da se ustanove vinske zadruga. Te naj bi prevzele nalogo za gotov odkup in prodajo vina. Nekateri so mnenja, da bi taka rešitev ne prinesla pravega uspeha. Toda poizkus še ni bil napravljen. Gospodarska reorganizacija v to smer bi zahtevala za svoj prospeh izboljšanje

trte in vinogradništva sploh, bi pa mogla zajeti prav tako tudi sadjerejo in žganjekuho. Regulacija uvoza tujih vin kakor tudi borba za cene bi bila njena skrb.

Druga rešitev zahteva izmenjavo rastlinskih kultur. Ako upoštevamo moment, da gre našemu kmetu predvsem za zaslužek, odnosno za izkupiček, bo ta rad zamenjal obdelavo zemlje z donosnejšo rastlinsko kulturo. Proces v to smer je brez dvoma mnogo bolj kompliciran kot v prvem primeru. Izvesti pa bi se dal na sledeči način: Rastlinska kultura, ki naj bi uspešno zamenjala trto, nam ni znana. In nam tudi biti ne more, ker v to smer nismo napravili, kar bi lahko. Predvsem je tu potrebno eksperimentiranje. Raziskavanje zemlje, gojitev rastlin, presajanje, cepljenje itd. Na vsak način bi lahko uspešno vršil to nalogo samo poseben institut, ki bi nam po nekaj letih dela brez dvoma pokazal pozitiven uspeh. Ni pri tem nujno, da se taka rastlina najde, odnosno določi, prav tako bi bila za vse nadaljnje delo važna ugotovitev, da se dejansko stanje v to smer uspešno ne da spremeniti. Problem bi sicer ne bil rešen, rešitvi bi se pa gotovo izdatno približali.

To je po mnenju gospodarstvenikov dvoje rešitev, ki zajemata vprašanje našega vinogradništva v odnosu do alkoholizma v celoti in s tem tudi vprašanje alkoholizma in mladine. Mladina je po svojem načinu življenja in izživljanja od spočetja do polnoletnosti vključena v gospodarski in socialni sistem in jo ni mogoče izločiti, kadar se govori o koristi celote. V koliko se dotika alkoholno vprašanje mladine, se vidi že iz vseh do sedaj podanih misli. Vendarle pa so dani pogoji, da moremo pri vprašanju razširjenosti in vpliva alkohola na mladino jemati v poštev še druge faktorje.

Stojimo pred vprašanjem, ali je mogoča uspešna zaščita mladine pred alkoholizmom vključ ob omenjeni vinorodni strukturi Slovenije? Odgovor na to je mogoče dati samo, ako se seznanimo vsaj v glavnih obrisih, kakšna je razširjenost in posledica alkoholizma med našo mladino.

Ko sem raziskoval razširjenost in vpliv alkoholizma med slovensko mladino ter napravil ob tej priliki obširno anketo o tem, kaj bi bilo treba napraviti, da se mladina

pred alkoholizmom zaščiti, hočem s tem reči, kaj naj bi se napravilo v kurativnem in preventivnem smislu za odpravo, odnosno obvarovanje vplivov alkoholizma na mladino, so bili odgovori tako različni in včasih tako nasprotnojuči, da je skoro obveljal izrek: »kolikor glav, toliko misli«. Po proučevanju številnih pisanih predlogov je bilo mogoče zaključiti, da so izkušnje in nasveti posameznikov važni in zelo dobrodošli in da jih je treba na vsak način upoštevati. Za podrobno praktično delo nam nudijo bogato zakladnico. O tem podrobnem praktičnem delu tukaj ne morem govoriti, ker bi bila za to potrebna posebna metodična knjiga, marveč hočem pokazati le na osnove tega dela.

Ugotovili smo, da je neposreden in posreden vpliv alkoholizma na mladino največji v onih krajih, kjer se vino prideluje, in najmanjši tam, kjer se ne prideluje. Razširjenost alkoholizma raste, odnosno pada vzporedno z večjo, odnosno z manjšo vinorodno strukturo pokrajine. Ta ugotovitev velja za razširjenost alkoholizma med vsem prebivalstvom, ne glede na starost in spol in stanovsko pripadnost. Ta ugotovitev pa nam zato tudi jasno pove, da je največji in neposredni vzrok razširjenosti in vpliva alkoholizma vinorodna struktura pokrajine. Sta torej gornja dva predloga o vinarskih zadrugah in še prav posebej oni o spremembi rastlinske kulture, za preventivno zaščitno delo največjega pomena.

Ugotovili smo, da je pri mladini direkten in indirekten vpliv alkohola pri še ne rojenih 64 %, pri dojenčkih 34 %, pri predšolskih otrocih 55 %, pri šoloobiskujočih 67 % in pri šoli odraslih do 18. leta 88 %. Od spočetja do 18. leta starosti je torej alkoholizacija mladine 61 %.

Kako si moramo to razlagati?

Pri nas noseče matere pijejo zelo pogosto. Tozadevna raziskavanja po vsej Sloveniji so pokazala, da je takih mater 64 %. In sicer v nevinorodnih krajih vsaka tretja, v polvinorodnih vsaka druga, v vinorodnih pa skoro vse. Poleg tega je važna tudi ugotovitev, da je prisotnost alkoholizma že pri samem spočetju zelo velika, saj se v času, v katerem se pri nas pije, spočne 50 % vseh slovenskih otrok. Katere matere so to? To so kmečke matere, zakoreninjene

v tradiciji, »da sta barigla vina in pečena kura pri otročnici bolj potrebni kot babica«. Protialkoholna izobrazba je tem materam povsem neznan! Ako pomislimo, da rodi v Sloveniji vsako leto 27.000 mater, potem moremo po gornjem odstotku zaključiti, da je 16.000 takih, ki se ne zavedajo škodljivih posledic, ki prete njihovemu otroku zaradi tega, ker med nosečnostjo uživajo alkoholne pijače.

Močno je pri nas razširjena navada, da dajejo matere dojenčkom alkoholne pijače v najrazličnejših oblikah. Povprečno število dojenčkov, ki so direktno ogrožani od alkohola, znaša 34 %. Takih dojenčkov je torej vsak čas ca. 9500. Tudi tu je isti zaključek, da je največja ogroženost v vinorodnih krajih. Dočim je ogrožen v nevinorodnih vsak 9. dojenček, je v vinorodnih vsak 2. Tudi tu gre za kmečke matere, ki se ne zavedajo škodljivosti svojega početja v tem smislu.

Odstotek razširjenosti uživanja alkoholnih pijač med otroki, ki še ne hodijo v šolo, znaša, kakor zgoraj omenjeno, 55 %, in sicer za nevinorodne 25 %, za vinorodne pa 80 %. Tudi tu gre predvsem za kmečke otroke. Vseh do 6 let starih otrok je vsako leto v Sloveniji ca. 190.000. Gre pri stvari torej za ca. 105.000 po direktnem uživanju alkohola ogroženih predšolskih otrok.

Alkoholizem med šolo obiskujočo mladino je še nekoliko bolj razširjen. V osnovni šoli znaša 60·7 %. Ta % nam pove, da od ca. 180.000 osnovnošolskih otrok uživa alkoholne pijače 116.000. V meščanski šoli 69·8 % ali 6100 in v srednji (po dr. Mikiču) 69·0 % ali 6300. Do sedaj to vprašanje ni razburjalo nikogar, kakor bomo še videli iz nadaljnjih izvajanj.

Za pravilno organizacijo bodoče zaščite mladine pred alkoholizmom je važno vedeti tudi to, da je razširjenost alkoholizma najmanjša v mestih (49·7 %), nato v trgih (59·5 %), nato v industrijskih krajih (64·6 %) in največja v vaseh (71 %). Vsako leto znaša število od alkoholizma propalih otrok 6·3 % ali ca. 12.000.

V narodno obrambnem pogledu je važna ugotovitev, da znaša odstotek po alkoholizmu ogroženih otrok v ob-

mejnih krajih 70, so pa vasi, za katere se je ugotovilo, da pijejo redno vsi otroci brez razlike na spol.

Od 14 do 18 let starih otrok imamo vsako leto v Sloveniji cca. 112.000. Od teh je po alkoholizmu ogroženih 98.000. Abstinentov je med šoli odraslo mladino samo 12 %.

Razširjenje nevarnosti alkoholizma za mladino ima korenine pri Slovencih že od vseh početkov in v vsakem pogledu. Podrobna raziskavanja so nam omogočila spoznaje, da moramo računati n. pr. s sledečim dejstvom:

Razširjenost priložnostega uživanja vina in žganja je med osnovnošolsko mladino tako velika, da z vso gotovostjo lahko računamo, da bo od vseh osnovnošolskih otrok postalo, ko odrastejo, rednih pivcev vina 37 % (40,9 dč., 33,5 dkl.), rednih pivcev žganja pa 11 % (13,5 + 8,3). Če vzamemo za osnovo podatke o razdelitvi prebivalstva po starosti, potem imamo v Sloveniji nad 15 let starega prebivalstva cca. 800.000. Če je bila razširjenost uživanja alkoholnih pijač med šolsko mladino konstantna vsaj zadnjih 7 let, za kar ni niti najmanjšega dvoma, potem moremo zaključiti na podlagi dosedanjih raziskavanj, da imamo v Sloveniji rednih pivcev vina v starosti nad 15 let cca. 290.000, odnosno rednih pivcev žganja 88.000. Ali je to mogoče? O tem ni dvoma. Kdor je redni pivec vina še ni pijanec. Poleg tega pa moramo pomisliti, da se v Sloveniji preživlja samo s pridelovanjem vina cca. 300.000 ljudi. Poleg tega je znano, da je pri Slovencih za pijačca postavljeno merilo zelo visoko. Toda vkljub temu smo jih našeli l. 1937. po ljudski sodbi 10.848 in od teh 6807 družinskih očetov, ki so imeli skupaj 31.096 otrok. V tem številu pa niso všteta mesta Ljubljana, Celje, Maribor in 31 drugih manjših krajev s cca. 28.000 prebivalci.

Iz vsega tega vidimo, da žanje alkoholizem med mladino neovirano, in sicer začenja že pri spočetjih otroka in deluje vztrajno do njegovega 18. leta. Med slovenskim prebivalstvom si je osvojil stotisoče, ki jih obdelava z jetiko, kapjo, porajanjem in ubijanjem dojenčkov, duševno in telesno bedo, lakoto in smrtjo, s kriminalom, z ugonabljanjem družin, domov itd.

Poleg tega pa so za bodočo organizacijo zaščite mladine pred alkoholizmom važne še sledeče ugotovitve:

Ugotovljeno je, da je 57 % ali 261.000 slovenske mladine socialno ogrožane. Posredni delež alkoholizma je pri teh otrocih 78 %. Siromašne mladine imamo 24 % ali 102.000. Pri tej je delež alkoholizma 86 odstoten.

Slabo hranjenih otrok do 14. leta je 60,6 % ali 210.000. Tu je delež alkoholizma 89 odstoten. 51 % ali 220.000 naših otrok do 14. leta živi v nezdravih, odnosno neprimernih stanovanjih. Tu je delež alkoholizma 90 odstoten. 130.000 otrok od 6. do 14. leta mora opravljati neprimerna težka dela. Tu je delež alkoholizma 93 odstoten. Pri 220.000 otrocih, ki ne dosežejo normalne teže in višine, je delež alkoholizma 79 odstoten. Na kratko rečeno: Delež alkoholizma pri socialno ogroženih, siromašnih, slabo hranjenih in zaostalih otrocih se giblje od 75 do 93 % in je tem večji, čim večja, odnosno manjša je socialna ogroženost, prehrana in duševna zaostalost. Z ozirom na gospodarsko, socialno in kulturno strukturo prednjači kvalitetno in kvantitetno vas v vsakem pogledu.

Ta razgledanost nam nudi dovolj solidno osnovo, da podamo na tem mestu vsaj približen odgovor na vprašanje kaj bi bilo treba za organizacijo zaščite mladine pred alkoholizmom napraviti.

Kdo je dolžan delati pri organizaciji zaščite mladine pred alkoholizmom? Odgovor. Vsi. Država, banovina, občine, šolstvo, mladinsko zaščitne ustanove, društva, korporacije in zasebniki. Od strani javne iniciative je potrebna moralna in materialna podpora, dolžnost vseh ostalih pa je, da stavijo na razpolago vse svoje sile konkretnemu in osredotočenemu delu.

Zaščita otrok in mladine pred alkoholizmom se mora začeti že pred rojstvom. Vsak oče in vsaka mati bi morala biti prepričana še pred rojstvom, odnosno spočetjem otroka o škodljivem vplivu alkoholizma na potomstvo. Razen nekaj predavanj, ki so se vršila v zadnjih letih, ni med našim ljudstvom ničesar, kar bi ga opozarjalo in poučevalo o tem. Nimamo poljudnih publikacij, časopisov, ki bi naše

ljudstvo o tem izobraževali. Ta smer propagande je še čisto nedotaknjena. 90 % vsega slovenskega prebivalstva je prepričanega, da alkohol daje moč in zdravje.

Omenil sem, da 64 % mater uživa alkoholne pijače med nosečnostjo. Ponavljam: Te matere niso izobražene. To so kmečke matere, zakoreninjene v tradicijo! Proti-alkoholna izobrazba jim je povsem neznana in jim je bila in jim je še vedno povsem nedostopna.

In da kmečke matere vedo malo ali nič o pravilni prehrani in negi dojenčkov, nam izpričuje onih 35 % dojenčkov, ki jih z alkoholom same zastrupljajo. In da ne vedo mnogo o tem, kaj škoduje in kaj koristi predšolskemu otroku, nam izpričuje onih 55 % predšolskih otrok, ki jih vadijo piti še preden so spoznali prvo črko in izračunali koliko je ena in ena.

Pri šolski mladini je glavni faktor pouk. Toda šolski pouk in šolska vzgoja le redko lahko popravita, kar je ostalo v otroku po očetu, materi in domu. Od 864 osnovnih šol je odgovorilo na vprašanje: »Kaj pogreša šola za uspešno protialkoholno delovanje« 679 ali 78 % tole: »Razumevanja in sodelovanja staršev.« Od vseh 864 šol ima učila za protialkoholni pouk samo 89 in še to po mestih in večjih krajih. Poleg tega pa so ta učila samo dr. Henningove slike: Vpliv alkohola na notranje organe. V vseh osnovnošolskih knjigah je samo 9 sestavkov, ki obravnavajo alkoholno vprašanje. Drugega primernega čtiva naše šole nimajo nobenega, razen starih letnikov »Mladega junaka« in kar najredkejše sestavke v tem ali onem mladinskem listu, če je učenec, odnosno šola nanj sploh naročen. Ves ostali pouk je priložnostni ali pa ga sploh ni. In vendar smo dokazali, da vzporedno z razširjenostjo uživanja alkoholnih pijač med mladino raste odstotek manj nadarjenih; dokazali pa smo poleg tega tudi, da povprečno absolvira kmečki prebivalec vinorodnih krajev med 7. in 14. letom povprečno 3. razred osnovne šole in še to samo z dobrim uspehom.

Ali je kaj boljše s šoli odraslo mladino? Mnogo slabše kakor s katero koli do sedaj omenjenih. O tem nam zgovorno priča vajenško vprašanje in pa vprašanje moralno

pokvarjene mladine. Šoli odrasla mladina je pri nas obsojena, da gre iz šole brez pravega spremstva na pot s »trebuhom za kruhom«.

Upoštevaajoč vse te ugotovitve nam je sedaj mnogo laže podati nekaj nasvetov, kako organizirati zaščito prebivalstva pred alkoholizmom in še posebej zaščito mladine. Ta zaščita bi morala biti predvsem dvojna:

1. Preventivna zaščita. Njen cilj bi moral biti ta, da že v kali, pri korenini onemogoči vpliv alkoholizma na prebivalstvo. Tekom razpravljanja smo videli, da je alkoholizem predvsem posledica splošnih gospodarskih, socialnih in kulturnih razmer in da se prepleta z vsemi svojimi najrazličnejšimi odtenki z njimi tako, da ga ni od njih mogoče oddvojiti. Alkoholizem je torej naš gospodarski problem, prav tako, kakor socialni in kulturni. Preventivna zaščita pred alkoholizmom je torej zadeva naše gospodarske, socialne in kulturne politike.

Splošna gospodarska politika bi morala imeti torej v svojem programu reorganizacijo našega vinogradništva. Upoštevat bi morala predvsem cilj preventivne zaščite, kakor smo ga spredaj omenili, in sicer, zamenjavo vinske trte z donosnejšo rastlinsko kulturo, ali pa organizacijo vinarških zadrug, ki bodo prevzele skrb za gotov odtok, t. j. odkup pridelka. Zavedati se je pač treba, da je pri preventivnem treznostnem delu poleg socialnega, gospodarski moment najvažnejši.

Delo zasebne pobude tu nima praktičnega pomena. Pri vsem tem delu more biti pač samo pobuda. To je delo oblasti, ki ima za to na razpolago potrebno avtoriteto, sredstva in aparat.

Upoštevaajoč dejstvo, da je alkoholizem najbolj razširjen tam, kjer je proletarizacija prebivalstva največja, to je, kjer prebivalstvo s svojim delom ne zasluži toliko, kolikor potrebuje za normalen telesni in duševni razvoj, je potrebno socialne razmere pač izboljšati. Ta dolžnost spada v delokrog splošne socialne politike. Tudi tu more biti zasebna pobuda samo pobuda.

Tako gospodarska kot socialno reformna politika pa je nemogoča brez potrebne splošne ljudske izobrazbe, pro-

svitljenosti, kulture. Delo v to smer je pač zadeva naše splošne prosvetne politike.

To prepletanje gospodarskih, socialnih in kulturnih momentov pri reševanju slovenskega alkoholnega vprašanja nam dovolj jasno izpoveduje, kako je vse to delo med seboj nerazdružno povezano. Prav to spoznavanje pa nas privede do glavnega pravila, da je za uspešno preventivno treznostno delo potreben načrt, sistem, ki bo upošteval navedena dva momenta. Podati tak načrt tu ne moremo, ugotovimo lahko samo to, da takega načrta nimamo in da je zato preventivno treznostno delo pri nas nemogoče.

2. Kurativna zaščita. Njen splošen cilj je omejitev, ali omilitev alkoholizma. Vse dosedanje protialkoholno delo pri nas je bilo in je še vedno kurativnega značaja. To delo se je poleg tega smatralo in je še vedno tako, za »humanitarno delo druge ali celo tretje vrste«, ki naj ga vrše oni, »ki se pač hočejo žrtvovati«. To delo je bila zadeva posameznikov, ki so z dobro voljo napravili marsikaj koristnega, toda vedno in povsod dosledno propadli. Tu je potrebna temeljita preorientacija. Treznostno delo ne sme biti več omalovaževano, nič več ne sme biti prepuščeno bronamernim posameznikom, marveč mora postati socialna dolžnost celokupnega naroda. Samo na ta način bo mogoče doseči pri treznostnem delu trojne uspehe. Le samo na ta način bo treznostnemu delu kot takemu zagotovljen obstanek.

Dočim se preventivna zaščita ne da doseči brez potrebne gospodarske, socialne in kulturne reforme, ki zahteva mnogo žrtev v vsakem pogledu, pa je mogoče kurativno zaščito izvesti brez velikih žrtev za kogar koli. Kurativna zaščita pred alkoholizmom je sestavni del splošnega prosvetnega dela med ljudstvom. Z ozirom na spredaj navedene podatke pride tu v poštev zdravstveni pouk pred vstopom v zakon, pouk, ki naj ga dajejo babice porodnicam, zdravniki bolnikom in zaščitne sestre materam. Seveda je za vse to tudi potrebna predhodna organizacija. Poleg tega bi bili potrebni potujoči tečaji za otroško hi-

gieno, posvetovalnice za noseče matere, dojenčke in male otroke, gospodinjski tečaji, specialno izobraženo učiteljstvo, izpopolnitev naših šol in pouka, šolskih kuhinj, otroških kolonij, šolskih poliklinik, generalnih varuštev, posrednih in neposrednih podpor otrokom, organiziranje šoli odrasle mladine itd. itd. in končno organizacija mladinske zaščite v splošnem, ki naj bi dobila dokončno formulacijo z novim zakonom o zaščiti otrok in mladine.

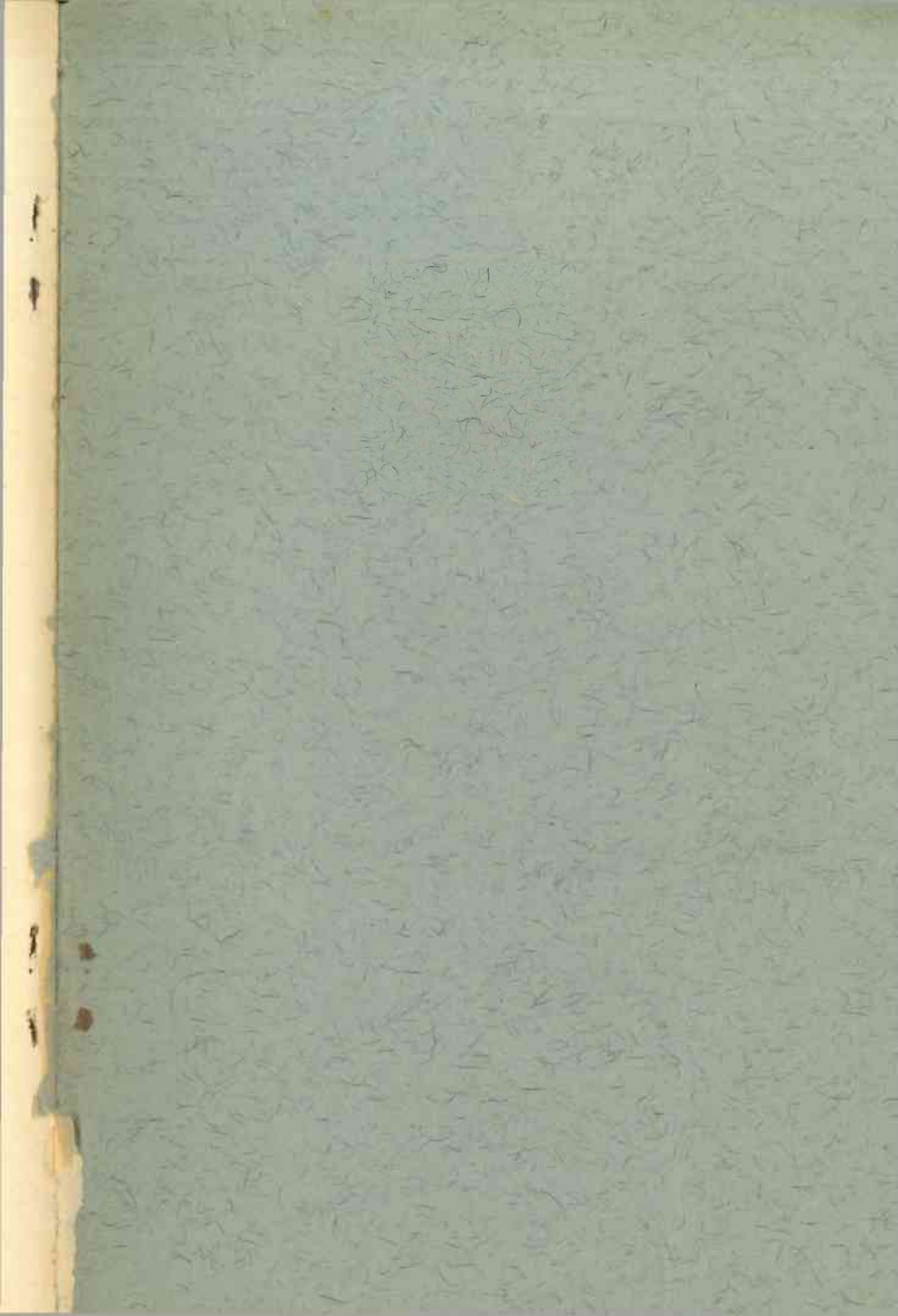
Tudi za kurativno zaščito je potreben sistem, načrt. Danes ga še nimamo in zato je tudi to delo več ali manj samo priložnostno.

Pri vsem tem pa ostane odprto še zadnje vprašanje: Ali se zavedamo, kako velikega in dalekosežnega pomena je treznostno delo za nas Slovence? Ali smo začutili, da gre tu za velike in odločilne stvari? Dosedanje izkušnje so pokazale, da se tega ne zavedamo, da tega nismo začutili. Ko pa bomo to dosegli, potem bo dosežen prvi in največji uspeh in pot naprej bo lahka. Potem bomo lahko rekli, da smo rešili mladino pred alkoholizmom.

VSEBINA

	Stran
Priv. doc. dr. B. Škerlj: Vpliv alkohola na dedno tvarino	5
Dr. Pirc Ivo: Prehrana otrok in alkoholizem . . .	14
Dr. Gogala Stanko: Alkoholizem in vzgoja . . .	25
Univ. prof. Aleksander Maklecov: Zaščita mladine pred alkoholizmom s pravnega stališča . .	37
Jagodič Vojko, str. učitelj: Smernice dela proti alkoholizmu s posebnim ozirom na mladino . . .	49

INSTITUT ZA NOVEJŠO ZGODOVINO

K

14898

020040109

COBISS •